

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Pěstounská péče versus ústavní péče

Renata Peschelová

Bakalářská práce
2013

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezinárodních studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Renata PESCHELOVÁ**
Osobní číslo: **H108225**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Pěstounská péče versus ústavní péče**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS ?Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách? (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na komparaci vzdělání (prospěch, dosažené vzdělání) mezi dětmi pocházejícími z ústavní péče a pěstounské péče;
- na právní úpravu ústavní péče a pěstounské péče;
- na komparaci kriminality mezi dětmi pocházející z ústavů a pěstounských rodin;
- porovnání výhod a nevýhod jednotlivých péčí (jaké péče je vhodnější pro budoucnost jedince).

Součástí práce bude sociologický výzkum zaměřený na srovnání jedinců, kteří prošli ústavní péčí a na jedince, kterým byla poskytnuta péče pěstounská.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BURČÍKOVÁ, Petra. Cool je-- vědět víc : ústavní výchova a rizika komerčního sexuálního zneužívání. Praha: La Strada, 2008.

HOLUB, Milan. Zákon o rodině a předpisy souvisejí podle stavu k 1. 4. 2000. Praha: Linde, 2000.

CHMELÁŘ, Tomáš. Děti potřebují rodinu: Inovativní přístupy v práci s ohroženými rodinami. Praha: Občanské sdružení Člověk hledá člověka, 2008.

PORADENSKÉ CENTRUM. Aktuální otázky náhradní rodinné péče. Brno: Triada, 2010.

ŠTREIT, Jindřich. Analýza stavu a dalšího vývoje mladých lidí po opuštění zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy za období 1995-2004. Praha: Ministerstvo vnitra ČR – Odbor prevence kriminality, 2007.

ZEMAN, Petr. Praxe v oblasti rozhodování o nařízení ústavní výchovy a uložení ochranné výchovy. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Zdeňka Vařková

Katedra práva a právní vědy

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlbacher, Ph.D.
vedoucí ústavu

L.S.

doc. JUDr. Pavel Hungr, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Jako téma mé bakalářské práce jsem si vybrala srovnání ústavní péče s péčí pěstounskou. Ústavní péče a pěstounská péče jsou formy náhradní výchovné péče pro děti, o které se rodina nemůže nebo nechce postarat z různých důvodů. Cílem mé bakalářské práce je určit, která z péčí je pro dítě lepší. Tato bakalářská práce se skládá ze dvou částí – teoretické a praktické. V praktické části popisuji minulost ústavní a pěstounské péče, přítomnost ústavní a pěstounské péče a vývoj ústavní a pěstounské péče v zahraničí. V praktické části zkoumám vliv ústavní péče a pěstounské péče na vzdělání a kriminalitu dětí.

Klíčová slova: náhradní rodinná výchova, ústavní péče, pěstounská péče, vzdělání, kriminalita

ABSTRACT

As a thesis topic I have decided to provide comparison of institutional care and foster care. Both forms of care serve as a replacement for nurturing and education of children who are unable to receive such care from parents regardless the family reasons. The goal of my work is to determine the most appropriate care for such children.

The thesis consists of a theoretical and practical part. The theoretical part provides a historical background along with a current state of both the institutional and foster care in the domestic as well as foreign environment.

The practical part is dedicated to the exploration of influence of both forms of care over education and criminality of children.

Keywords : substitute educational care, institutional care, foster care, education, crime

Poděkování

Tímto krátkým odstavcem bych chtěla poděkovat všem, co mi dopomohli ke zvládnutí vypracování této bakalářské práce. Mé díky patří zejména vedoucí práce PhDr. Mgr. Zdeňce Vaňkové, rodině a přátelům.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Pěstounská péče versus ústavní péče“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 VÝVOJ ÚSTAVNÍ PÉČE.....	12
1.1 POČÁTKY VÝVOJE ÚSTAVNÍ PÉČE	12
1.2 VÝVOJ ÚSTAVNÍ PÉČE PRO OPUŠTĚNÉ DĚTI A MLÁDEŽ	14
1.2.1 Podřadná role dítěte ve společnosti	14
1.2.2 První ústavní zařízení pro děti	15
1.2.3 Důležité reformy.....	16
1.3 PRAŽSKÝ NALEZINEC.....	17
1.4 HISTORICKÝ ROZVOJ ÚSTAVNÍ PÉČE V ČSR	18
2 SOUČASNÁ ÚSTAVNÍ PÉČE.....	20
2.1 AKTUÁLNÍ OTÁZKY ÚSTAVNÍ PÉČE	20
2.2 ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ PÉČE PRO DĚTI A MLÁDEŽ	21
3 ÚSTAVNÍ PÉČE V ZAHRANIČÍ.....	25
3.1 MAĎARSKÁ ÚSTAVNÍ PÉČE	25
3.2 RAKOUSKÁ ÚSTAVNÍ PÉČE	26
3.3 SLOVENSKÁ ÚSTAVNÍ PÉČE	26
3.4 POLSKÁ ÚSTAVNÍ PÉČE	27
4 VÝVOJ PĚSTOUNSKÉ PÉČE	28
4.1 SVĚŘOVÁNÍ CHOVCŮ DO PĚSTOUNSKÉ PÉČE	28
4.2 PODPORA PĚSTOUNSKÉ PÉČE	28
4.3 POVINNOSTI PĚSTOUNŮ.....	29
4.4 DVOUTŘETINOVÁ PÉČE	30
4.5 UKONČENÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE	30
4.6 PĚSTOUNSKÁ PÉČE V ČESKOSLOVENSKU	30
5 SOUČASNÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE	32
5.1 AKTUÁLNÍ OTÁZKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE	32
5.2 ZAŘÍZENÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE	33
6 PĚSTOUNSKÁ PÉČE V ZAHRANIČÍ	37
6.1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE V RAKOUSKU	37
6.2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA SLOVENSKU	38
6.3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE VE VELKÉ BRITÁNII.....	38
6.4 PĚSTOUNSKÁ PÉČE VE ŠVÉDSKU	40
7 SROVNÁNÍ ÚSTAVNÍ PÉČE S PĚSTOUNSKOU PÉČÍ.....	41

7.1	PRAVIDLA PŘI UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE DO UP	41
7.2	PRAVIDLA PŘI UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE DO PP	42
7.3	PRÁVNÍ ÚPRAVA UP A PP	43
7.4	KOMPARACE DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ MEZI DĚTMI Z UP A PP	44
7.5	KOMPARACE KRIMINALITY MEZI DĚTMI Z UP A PP	45
7.6	VÝHODY A NEVÝHODY UP A PP.....	46
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....		49
8	METODIKA PRŮZKUMU, CÍL PRŮZKUMU, VLASTNÍ DOTAZNÍK.....	50
8.1	STANOVENÍ HYPOTÉZ	50
8.2	ANALÝZA ZÍSKANÝCH VÝSLEDKŮ, PREZENTACE	51
ZÁVĚR.....		67
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		68
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....		72
SEZNAM PŘÍLOH.....		73

ÚVOD

"Výchova je největší a nejtěžší problém, který je možno člověku uložit"

Immanuel Kant

Náhradní péče je zajišťována dětem, které neměly to štěstí a ocitly se během svého života bez pomoci svých vlastních rodičů. Biologičtí rodiče své dítě vůbec nepřijali anebo se o něj nedostatečně starali, proto těmto dětem pomáhá stát, nahradit rodičovskou péčí za péči ústavní či pěstounskou, popřípadě aplikuje jiný druh rodinné péče.

Česká republika je ve světě známá vysokým počtem dětí umístěných do ústavní péče. Tato negativní statistika poukazuje na to, že ústavní zařízení pro děti a mládež jsou u nás velmi populární a jejich síť se neustále rozrůstá. Musíme si uvědomit, že ústavní péče, i když je sebevíce kvalitnější nikdy dítěti nemůže nahradit prostředí rodiny, kde může zažít pocit bezpečí a jistoty, stát se právoplatným členem rodiny, vžívat se do různých sociálních rolí, pozorovat role ostatních členů domácnosti a zejména zažít pocit lásky. Díky všem těmto faktorům, se stát snaží zprostředkovat zejména náhradní rodinnou péči. V mé bakalářské práci se soustřeďuji na pěstounskou péči, která by v budoucnosti měla převzít otěže a stát se nejvíce používanou formou náhradní péče.

Moje bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních částí. V první části se věnuji historii ústavní péče, zde je přehled historických období k nimž se vážou jednotlivé formy ústavní péče. Po historii je zařazena současná ústavní péče na území České republiky a popis fungujících zahraničních systémů ústavní péče.

Další část bakalářské práce se věnuje historii pěstounské péče, postupně se přechází k otázkám současné pěstounské péče a nakonec jsou zařazeny i zahraniční systémy pěstounské péče.

Poslední část, než se přejde k praktické části, bakalářské práce pojednává o pravidlech při umístění dítěte do ústavní péče nebo pěstounské péče, kde se nachází právní úprava ústavní péče a pěstounské péče, porovnávají se výhody a nevýhody ústavní péče a pěstounské péče.

V praktické části se věnuji vlivu ústavní péče a pěstounské péče na vzdělání, která z daných péčí má lepší předpoklady k dosažení vyššího vzdělání. Dále, která z péčí působí preventivněji proti vzniku kriminality a nakonec posuzuji vliv ústavní péče a pěstounské péče na kvalitu života dětí.

Ústavní péče a pěstounská péče úzce souvisí se sociální pedagogikou, neboť vychovávat musíme nejen děti, které pobývají v zařízení či v pěstounských rodinách, ale také vychovatele v ústavních zařízeních a pěstouny v pěstounských rodinách. Jen díky jejich vzdělávání můžeme dosáhnout úspěchů v dané problematice.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝVOJ ÚSTAVNÍ PÉČE

Ústavní péče vyčleněná pro děti a mládež byla zavedena z důvodů řešení této problematiky. Dříve byla součástí různých ústavních zařízení, které se měnily dle aktuálních problémů společnosti. Než se tedy zmíním o vývoji ústavní péče pro děti a mládež, pokusím se zachytit historii samotné ústavní péče. Ústavní péče existovala skoro v každém důležitém historickém období. Byla ovlivněna především ekonomikou, politikou a názorem převládající společnosti.

1.1 Počátky vývoje ústavní péče

První ústavní zařízení se objevilo v období začínajících civilizací, kde jako ústavní zařízení fungoval chrám. Společnost se začala pomalu dělit na osoby z vyšších vrstev a na osoby z nižších vrstev. Toto dělení způsobilo vznik patologických jevů. Chrám měl za úkol pohlídat patologické jedince po čas soudu. (Mühlpachr, 2001, s. 9)

Ústavní zařízení v době antiky

Dalším průlomovým obdobím pro rozvoj ústavní péče byla antická společnost. Podle historických pramenů se za dob antických děti usmrcovaly. Většinou šlo o děti s postižením, popřípadě děti nechtěné. Ústavy pro děti v antice neexistovaly. Nalezené děti šlo pojmout za své potomky nebo otroky. (Matoušek, 1999, s. 26)

V Řecku vznikaly první léčebné ústavy „asklépia“. Toto pojmenování získaly dle boha Asklépia. Terapie byla uskutečňována v řeckých chrámech. „Léčba probíhala ve spánku takzvanou inhubací.“ (Matoušek, 1999, s. 25) Pokud na nemocného léčba nezabírala, byl vykázán z chrámu a jako důvod se uvedlo, že je jedinec prokletý. (Mühlpachr, 2001, s. 11) Naopak, pokud jedinci léčba pomohla, zanechal v chrámě destičku, popisující vyléčenou nemoc. Tyto destičky dodnes archeologové nalézají. (Matoušek, 1999, s. 25)

Podle Černouška je pro antickou dobu charakterizující vznik individuální lékařské péče, asklépia a rituál vyobcování šílence. (Černoušek, 1994, str. 30)

Ústavní péče v době starověku

V době starověku vznikaly první věznice, ve kterých se pobývalo pouze po dobu trvání soudu. Dále se stavěly útulky pro opuštěné děti, sirotky nebo pro osoby se zdravotním znevýhodněním. (Mühlpachr, 2001, s. 11)

Ústavní péče v době římské říše

Rozpad římské říše způsobil negativní dopady především na rodinu, zdraví a morálku. „Mravní rozvrat rodin, mimomanželské plazení, hmotná bída a osiření zbavily velké množství dětí přirozeného života rodinného a vydaly je bezmocné a bezbranné náhodným osudům a kalným proudům dravého života.“ (Hájek, Boromejský, 1923, s. 8)

Všechny tyto dopady se snažila vyřešit církev prostřednictvím křesťanství. Začaly se stavět hospitály. Jednalo se o nemocniční zařízení, kde profesionální ošetřovatelé z řad církve (např. jeptišky, mniši) poskytovali azylovou a nemocniční péči formou sociálně charitativního charakteru, nikoliv zdravotního. (Mühlpachr, 2001, s. 12)

„Ve středověké Evropě se o sociálně nepřizpůsobivé jedince starala - pokud nedocházelo k ohrožení na životech bližních – rodina a širší komunita postiženého. Lidé bez příbuzenských vztahů se ocitli v pozici vyhnanců. Ze společenské potřeby internovat sociálně nevhodná individua vznikly instituce veřejných a všeobecných špitálů.“ (Mühlpachr, 2001, s. 13)

Středověká ústavní péče je obrazem intuitivní péče malé komunity a klášterní péče. (Černoušek, 1994, s. 30)

Ústavní péče v době renesance

Mezi významnou etapu také řadíme renesanci. V tomto období lze vyzdvihnout počátek ústavní péče věnující se osobám s duševní poruchou a vznik prvních pravidel týkajících se poskytování péče duševně nemocným osobám. (Mühlpachr, 2001, s. 16)

Ústavní péče v době renesance byla charakterizována svobodou projevu šílenství, četným vězněním, vznikem špitálů, nemocnic a nápravných zařízení. (Černoušek, 1994, s. 31)

Ústavní péče v době osvícenství

Rozmach ústavních budov řadíme k období osvícenství. V této době bylo vystavěno plno věznic, nemocnic neboli špitálů a mnoho dalších církevních zařízení. Na začátku osvícenství společnost nerozlišovala mezi osobami skutečně fyzicky nemocnými a duševně chorými, tzv. „bláznů“. Pacienti, ať už s fyzickou či duševní nemocí, byli umístováni do stejných ústavních zařízení. Rozdíly mezi nimi se začaly projevovat s ukládáním práce, kterou duševně nemocní nezvládali vykonávat. Mühlpachr tvrdí, že „nutnost zvláštního režimu pro pomatené vznikla právě v rámci všeobecné pracovní povinnosti.“ (Mühlpachr,

2001, s. 16) Na konci osvícenství byly duševně choré osoby umisťovány do velkých ústavů, aby neohrožovaly danou společnost. Lze tedy mluvit o separaci osob s duševní chorobou. (Mühlpachr, 2001, s. 16-17)

Ústavní péče v době novověku

Poslední etapou, než se dostaneme do současnosti, je novověk. V této době se do popředí dostává domovské právo, jež schválil roku 1552 Ferdinand I., který nařizoval obcím povinnou péči o chudé. „Obce se tak od 16. století stávají vedle církve dalšími zřizovateli „ústavů“ pro osoby, které postrádají vlastní rodinné zázemí nebo základní prostředky k udržení života.“ (Matoušek, 1999, s. 29)

Novověk je rokem, kdy se začaly provozovat ústavní zařízení se speciální péčí a zaměřením, například psychiatrické léčebny, polepšovny, nemocnice, trestnice a starobince. (Mühlpachr, 2001, s. 20)

1.2 Vývoj ústavní péče pro opuštěné děti a mládež

V předešlé kapitole byl popsán vývoj ústavní péče dle historických období. V některých etapách se již setkáváme s ústavními zařízeními, zabývající se opuštěnými dětmi. Rozdělení osob dle jejich potřeb či postižení bylo považováno za vrchol tehdejší doby.

Ústavní péče pro děti a mládež byla vždy vnímána jako krok správným směrem. Převládal zejména názor společnosti, považující separaci opuštěných dětí v ústavním zařízení za jedinou možnost, jak tyto děti kladně vychovávat a vzdělávat bez škodlivého vlivu prostředí. Tento názor převládá i v povědomí naší generace. Není tedy divu, že počty ústavních zařízení pro děti a mládež neustále rostou.

1.2.1 Podřadná role dítěte ve společnosti

V minulosti bylo dítě stavěno do podřadné role. Mezi rodičem a dítětem nevznikalo silné citové pouto, převahu měla materialistická pohnutka. Život rodičů a starších dětí byl přednější, proto byly novorozené děti často usmrcovány nebo odkládány. (Hájek, Boromejský, 1926, s. 15)

O životě za dob starého římského práva rozhodovala právní moc otce. Otec dítěte měl právo dítě usmrtnit, odložit, prodat. Dítě v té době nemělo žádné právo. (Hájek, Boromejský, 1926, s. 15)

Německé právo fungovalo na obdobném principu práva římského. Lišilo se pouze v tom, že otec přijímal novorozené dítě zvednutím ze země. Ponechání dítěte na zemi značilo jeho smrt. (Hájek, Boromejský, 1926, s. 15)

Ve Spartě se prováděly zdravotnické prohlídky, pokud byl zjištěn nepříznivý zdravotní stav dítěte, znamenalo to pro něj smrt. Dítě patřilo státu a ten rozhodoval o jeho bytím či nebytím. (Antika, 2004, [online])

Z těchto historických údajů lze odvodit, že ústavní zařízení pro děti nebyly potřebná. Dítě bylo usmrceno nebo ponecháno v rodině. Žádná jiná možnost nebyla přípustná.

Převrat ve vnímání dítěte jako právoplatného občana nastal v roce 374, kdy římský zákon ustanovil trest za usmrcení dítěte. (Syndrom CAN, 2012, [online])

1.2.2 První ústavní zařízení pro děti

Hlavní institucí starající se o opuštěné děti byla církve. Při klášterech zřizovala útulky pro tyto děti. Z historických pramenů se dočítáme o prvním útulku založeném v Konstantinopoli, roku 335. První nalezinec byl postaven roku 787 a v Římě, roku 1198 nechal papež Inocenc III. vystavět první nalezinec. V tomto nalezinci existovala schránka na děti, jež fungovala na principu současného „babyboxu“. Matka zde mohla nechtěné dítě odložit. (Matějček, 1999, s. 17)

První ústavy vznikaly již ve středověku, jednalo se spíše o instituce přechodné, poskytující útočiště na dobu nezbytnou. O ústavních zařízeních pro děti, v pravém slova smyslu, mluvíme od 16. století. (Halířová, 2012, s. 54)

Před vznikem dětských domovů mluvíme o takzvaných sirotčincích a útulcích. Tyto zařízení byly budovány na charitativním základě, díky dobrosrdečnosti šlechticů a církve. V sirotčincích byla uplatňována především náboženská výchova. Sirotci byli vedeni k práci v ústavu. Na školní výuku nebyl kladen důraz. (Švancar, Buriánová, 1988, s. 161)

„V 16. a 17. Století vznikají první skutečné sirotčince v Nizozemí, Německu, Belgii a Švýcarsku. V Německu to byly Lübcek roku 1547, Franfurkt nad Mohanem roku 1679, Mohuč roku 1665, Brémy roku 1692, Halle 1694, Lipsko 1701 a další. Během 18. Století se síť sirotčinců rozrostla. (Halířová, 2012, s. 157)

Podobné zařízení sirotčinci vzniklo i na území České republiky, šlo o Vlašský špitál, který byl založen v roce 1611 a jeho úlohou bylo poskytnutí péče opuštěným či nalezeným dětem i nemanželským rodičkám. Vlašský špitál se vyznačoval kombinací pěstounské

a ústavní péče. Děti byly na začátku svého dětství svěřovány pěstounům, poté ve věku šesti let byly navraceny do ústavní výchovy, kde absolvovaly školní docházku. Po dosažení čtrnácti let končila úloha Vlašského špitálu. „Chlapci byli dáváni do učení, dívky do služby.“ (Halířová, 2012, s. 55)

V ústavech pracovali nekvalifikovaní vychovatelé, což bylo jednou z příčin vysoké dětské úmrtnosti. Například v roce 1896 bylo přijato do ústavní péče 366 dětí. Pouhé 3,3 % dětí přežilo tuto ústavní péči. Ostatní děti zemřely během pěti až šesti týdnů. Těmto dětem byla poskytnuta nedostatečná péče od nekvalifikovaných ošetřovatelů, provádějící ve většině případů jeptišky. (Hájek, Boromejský, 1926, s. 21)

Výchova opuštěných dětí byla ze začátku svěřována náhradním rodinám. Tato výchova byla pro stát ekonomicky výhodná, tudíž velmi podporována. V průběhu 19. století se začíná rozšiřovat síť ústavních zařízení, které měly zajistit pokles delikventního chování u dětí. (Halířová, 2012, s. 55) „Předpokladem pro úspěšné polepšení dětí se stalo jejich vyjmutí z rodiny a převýchova ve specializovaných ústavech – v polepšovnicích či vychovatelnicích.“ (Halířová, 2012, s. 101).

Nejvyšší rozvoj zažila ústavní a pěstounská péče ve 20. století, kdy byl založen Zemský sirotčí fond a Česká zemská komise pro ochranu dětí a péči o mládež. (Halířová, 2012, s. 158)

1.2.3 Důležité reformy

Důležitá reforma byla vydána v roce 1781 Josefem II. Byla v ní obsažena tzv. direktivní pravidla, která jako první rozdělovala skupiny lidí do různých ústavů. Prvními rozřazenými byly opuštěné děti, následovala skupina nemocných bez prostředků a poslední skupinou byli občané s duševní chorobou. Dále tyto pravidla ukládala povinnost zřídit nalezinec a sirotčinec v každé zemi. Tato reforma byla zajištěna dostatečnými finančními prostředky. (Halířová, 2012, s. 112)

V roce 1811 byl vydán občanský zákoník, který upravoval nejen majetkové poměry mezi manželi, ale i poručenství a adopci. Existovala tzv. otcovská moc, která dítěti ukládala poslouchat otce. Ten rozhodoval o výchově dítěte, potrestání i o budoucím povolání. (Hájek, Boromejský, 1926, s. 41)

Ústavní výchova byla zřizována především pro děti opuštěné, nalezené nebo v případě absence jednoho z rodičů. „Reformy a změny se v 19. století týkaly především nalezenecké a sirotčí péče.“ (Halířová, 2012, s. 115)

1.3 Pražský nalezinec

V roce 1789 byla otevřena porodnice s nalezincem. Toto zařízení mělo poskytnout základní zdravotní péči a anonymitu matce, která své dítě ihned po porodu zanechala v nalezinci. Zároveň toto zařízení sloužilo k zabránění usmrcení dítěte. (Halířová, 2012, s. 116)

Dle direktivních pravidel se rozlišoval pojem nalezenec a sirotek. Jako nalezenec bylo dítě označováno do šesti let. Od šesti do patnácti let se hovořilo o sirotkovi. (Halířová, 2012, s. 117)

Porodnice s nalezincem patřily ke státním ústavům. Financování probíhalo pod záštitou nadačních institucí, což způsobovalo pokles počtů dětí umístovaných do pěstounské péče. S tímto faktem souvisela i vyšší dětská úmrtnost, která způsobila změnu ve financování. „Dne 1. listopadu 1861 se z původně státního ústavu stal ústav zemský.“ (Halířová, 2012, s. 119)

Roku 1875 byla postavena nová porodnice, fungující dodnes. Mezi rokem 1901 – 1902 byl otevřen nový nalezinec. (Halířová, 2012, s. 120)

Pražský nalezinec spolu s porodnicí patřil pod správu Českého gubernia, které mělo na starosti příjem žádostí a rozhodovalo ve věcech umístění dítěte do ústavu.

Do nalezinců byly umístovány děti, které se narodily v porodnici svobodným matkám, dále děti, které se narodily v jiném ústavu (nemocnice, věznice), mohly se přijímat děti manželské s ohledem na situaci rodičů. Poslední skupinou přijímanou do ústavů byly děti přicházející zvenčí. Jednalo se o pravé nalezenec v Praze a okolí. (Halířová, 2012, s. 122)

Děti byly do nalezince umístovány za poplatek či zdarma. Výše poplatku se odvíjela dle jednotlivých tříd. V první třídě byl poplatek stanoven na 20 zlatých, druhá třída byla zpoplatněna 10 zlatými, třetí třída 6 zlatými a za čtvrtou třídu se neodváděl žádný poplatek. Pokud matka uhradila některý z výše uvedených poplatků, byla zbavena svých mateřských povinností. (Halířová, 2012, s. 121)

Už v tehdejší době byl kladen důraz na existenci jedince, neboť dle doložených dokumentů bylo zapláceno pouze minimum vstupních poplatků, přesto bylo o děti řádně pečováno. Nalezinec působil pouze jako přestupní stanice, jakmile se našel vhodný pěstoun, bylo dítě svěřeno do jeho péče. Po umístění dítěte do pěstounské péče měla matka nárok pouze na informaci, kam bylo dítě umístěno. Tuto informaci získala po předložení tzv. výstřižného lístku, kde bylo uvedeno protokolární číslo dítěte. (Halířová, 2012, s. 127)

Spolu s nalezincem vzniklo tzv. „tajné oddělení“. Toto oddělení sloužilo těhotným ženám, které chtěly nechat svoji identitu skrytou. Tajné oddělení bylo zrušeno v roce 1883. Důvodem zrušení byla vysoká dětská úmrtnost. (Halířová, 2012, s. 129)

1.4 Historický rozvoj ústavní péče v ČSR

V roce 1869 byl vydán školský zákon, zabývající se vybudováním ústavních zařízení pro děti vyžadující veřejnou péči. (Švancar, Buriánová, 1988, s. 161)

Jedním ze zařízení byl ústav J. A. Komenského v Kožicích. Tento ústav se skládal ze dvou oddělení. Na prvním oddělení se nacházelo 186 lůžek a bylo určeno dětem, jež měly nařízenou ústavní výchovu. Druhé oddělení dosahovalo kapacity 143 míst. Nacházely se zde děti s uloženou ochrannou výchovou. Tento ústav byl určen pouze pro chlapce. (Švancar, Buriánová, 1988, s. 14)

„V ČSR bylo trestní soudnictví nad mládeží upraveno zákonem z 11. března 1931, č. 48 Sb. a vládním nařízením k němu vydaným pod č. 195/1931 Sb. Tato úprava se již podstatně přiblížila podobě platné v současnosti.“ (Švancar, Buriánová, 1988, str. 16)

V roce 1913 u nás dochází k rozvoji ústavní péče. Je založen sirotčinec v Praze, který pracuje s moderními prvky a udává směr budoucího vývoje ústavní péče. Do pražského sirotčince jsou umísťovány děti od dvou do šestnácti let, jejichž rodiče zemřeli na TBC nebo se potýkají s alkoholem, duševně choří, spáchali sebevraždu či zločin. Sirotčinec se snažil zaměstnávat vychovatele s kvalifikací, vést anamnézy svěřených dětí, zlepšit tělesný stav dětí, zabezpečoval vlidné a čisté prostředí, prováděl pravidelná lékařská ošetření, slabším dětem dodával více potravin. (Hájek, Boromejský, 1926, s. 33)

Důležitým znakem pražského sirotčince byla spolupráce s chovanci i po propuštění z ústavního zařízení. Děti si tak lépe zvykaly na život mimo ústavní budovu. (Hájek, Boromejský, 1926, str. 41)

V roce 1921 se na Moravě nacházelo 12 dětských domovů, v roce 1926 jich bylo 31, v roce 1936 narostl počet dětských domovů na 70. Byly budovány zejména dětské domovy rodinného typu pro patnáct až dvacet pět dětí. (Švancar, Buriánová, 1988, s. 162)

„Zdárná výchova mládeže je nejlepší zárukou hospodářského a kulturního rozvoje národa a je proto přirozeno, že stát má zájem na této výchově a že ji podporuje a chrání různými předpisy zákonnými, jichž dbáti musí, kdo se úkolem tím zabývají, tedy také ústavy a jejich zaměstnanci, vykonávající tuto výchovu.“ (Tůma in sborník, 1934, str. 171)

2 SOUČASNÁ ÚSTAVNÍ PÉČE

Vývoj ústavní péče v dnešní době probíhá vzestupnou formou. Neustále se objevují nové trendy v poskytování ústavní péče dětem či mládeži. Existuje řada publikací, zabývající se jednotlivými ústavními zařízeními, rizikovými faktory, které může ústavní zařízení způsobit, odchodem dětí z ústavních zařízení, adaptací jedinců ve společnosti po opuštění ústavního zařízení a další problematikou.

2.1 Aktuální otázky ústavní péče

Současným trendem nejen v České republice, ale i v zahraničí je snaha o snížení počtu dětí nacházejících se v ústavních zařízeních. (Kubičková, 2011, s. 59)

Tento trend bohužel nekoresponduje se soudní statistikou, vykazující vzestupnou řadu čísel. Například v roce 2005 byla ústavní výchova nařízena 2190 dětem, v roce 2006 muselo vstoupit do ústavní výchovy již 2360 dětí, v roce 2007 překročilo práh ústavního zařízení 2480 dětí. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 8)

V roce 2014 se očekává přijetí opatření, které by mělo zrušit veškerá ústavní zařízení pro děti do věku tří let a měla by být nahrazena různými typy náhradní rodinné péče. (Kubičková, 2011, s. 60)

V ústavní péči můžeme nalézt děti, jimž byla nařízena ústavní výchova nebo ochranná výchova. „Ústavní výchova je opatření, nařizované soudem v občanskoprávním řízení podle zákona o rodině nezletilým do osmnácti let.“ (Švancar, Buriánová, 1988, str. 11)

Je určena dětem, o které se rodiče nemůžou nebo nechtějí postarat, dále se nařizuje dětem, které jsou mravně ohroženy, trpí nedostatečnou rodičovskou výchovou, žijí v patologickém prostředí, jsou zanedbávány, týrány psychicky či sexuálně. Ústavní výchova se také nařizuje dětem, jejichž rodiče či rodič prodělává léčbu v nemocnici a o dítě se nemohou postarat příbuzní. (Švancar, Buriánová, 1988, s. 11)

Ústavní výchova má především preventivní charakter nikoliv trestní. Samotné ústavní výchově předchází výchovná opatření. V některých případech je ústavní výchova nařízena okamžitě bez předešlých opatření. V každém případě musí soud prověřit, zda není možné dítě umístit do jedné z forem náhradní rodinné péče. Ústavní výchova zaniká dosa-

žením plnoletosti, tj. 18 let. Ve výjimečných případech může být o rok prodloužena. (Švancar, Buriánová, 1988, s. 11)

Podle názorů mnohých odborníků: „Pěstounská péče musí mít přednost před péčí nerodinnou, zajišťovanou v ústavech nebo v jiných zařízeních ústavního typu, do kterých je dítě svěřováno.“ (Dítě potřebuje rodinu, 2008, str. 9)

V našich podmínkách je neustále na prvním místě ústavní péče, tomu nasvědčují rostoucí počty ústavních zařízení. Tento neblahý fakt je České republice vytýkán výborem pro práva dítěte, kontrolující dodržování Úmluvy o právech dítěte. Dále tento výbor kritizuje délku pobytu dětí v ústavních zařízeních, jež je neúměrně dlouhá. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 13)

Naopak veřejnost vnímá nařízení ústavní výchovy jako něco zcela přirozeného a správného. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 13)

Do ústavní péče se dítě dostává na základě soudního rozhodnutí o předběžném opatření, poté je soudem nařízena ústavní nebo ochranná výchova. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 21)

Náklady na jedno lůžko v ústavním zařízení se pohybují od 190 000 Kč do 300 000 Kč. (Štreit, 2007, s. 8)

2.2 Zařízení ústavní péče pro děti a mládež

V této podkapitole jsou popsány ústavní zařízení pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou. Tyto zařízení patří pod správu tří různých ministerstev.

Kojenecký ústav a dětský domov pro děti do tří let

Tyto ústavní zařízení spadají pod správu ministerstva zdravotnictví. Jsou určena dětem do třetího roku života. (Náhradní rodina, 2013, [online])

V kojeneckých ústavech se nyní nachází zhruba 2000 dětí. (Kolaříková, 2012, s. 147) Čtyřicet procent dětí se do těchto zařízení dostává většinou z porodnic na žádost rodičů nebo OPD. Ve většině případů je dítě umístěno do ústavního zařízení ze sociálních důvodů. Převažují děti romského etnika. Ve většině případů proběhne adopce dítěte, návrat k rodičům nebo dítě pokračuje do dalšího ústavního zařízení. (Richterová, 1999, s. 10)

Diagnostický ústav

Tyto ústavy náleží pod rezort ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2012, [online])

Řídí se zákonem o výkonu ústavní výchovy a zákonem o školských zařízeních. (Náhradní rodina, 2013, [online])

Do diagnostického ústavu jsou umisťovány děti po nařízení ústavní výchovy od třetího do osmnáctého roku života. Délka pobytu bývá osm týdnů. V diagnostickém ústavu probíhá komplexní lékařské vyšetření. Na základě tohoto vyšetření jsou děti umisťovány do zařízení ústavní péče, například do dětského domova, dětského domova se školou, výchovného ústavu. (Šance dětem, 2013, [online])

Dětský domov

Spadá také pod správu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. (Kolaříková, 2012, s. 147)

Řídí se zákonem o výkonu ústavní výchovy a zákonem o školských zařízeních.

Do dětských domovů jsou umisťovány děti od třetího do osmnáctého roku života, nejvýše do věku šestadvaceti let, jestliže se soustavně připravují na budoucí povolání. (Náhradní rodina, 2013, [online])

Dětský domov zajišťuje náhradní výchovu neproletým dětem bez závažných poruch chování, jejichž rodiče neplní rodičovské povinnosti, tak jak by měli. Hlavním úkolem dětských domovů je zabezpečit výchovnou, sociální a materiální péči dětem a mládeži. (Švancar, Buriánová, 1988, s. 160)

Při dětských domovech nejsou zřizovány speciální školy. Děti docházejí do škol v blízkosti dětských domovů. (Šance dětem, 2013, [online])

Dětský domov se školou

Tento typ ústavního zařízení patří také pod ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2012, [online])

Řídí se zákonem o výkonu ústavní výchovy a zákonem o školských zařízeních. Tento typ ústavního zařízení je určen pro děti s nařízenou ústavní výchovou či uloženou ochrannou výchovou od šesti let do ukončení povinné školní docházky. Zde jsou umisťovány děti, u kterých se projevují závažné poruchy chování. Děti navštěvují základní školu

při dětském domově. Pouze ve výjimečných případech můžou děti s dobrým chováním docházet do běžné základní školy. (Šance dětem, 2013, [online])

Hlavními problémy v dětském domově se školou jsou zvyšující se počty dětí s výchovnými problémy, trestná činnost, agresivita v kolektivu dětí, odmítání autorit a ničení majetku. (Vocilka, 1999, s. 252)

Výchovný ústav

Dětské výchovné ústavy náleží pod správu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Řídí se zákonem o výkonu ústavní výchovy a zákonem o školských zařízeních. (Náhradní rodina, 2013, [online])

Tyto ústavy pečují o děti se závažnými poruchami chování a jsou obtížně vzdělávacelné, mající nařízenou ústavní výchovu nebo uloženou ochrannou výchovu. (Švancar, Buriánová, 1988, s. 171)

Výchovné ústavy přijímají děti s nařízenou ústavní výchovou starší patnácti let, ve výjimečných případech starší děti dvanácti let s obzvláště těžkou poruchou chování. Výchovné ústavy se také starají o děti starší dvanácti let s uloženou ochrannou výchovou, potýkající se s výchovnými problémy. Děti s nařízenou ústavní výchovou a děti s uloženou ochrannou výchovou jsou umístovány odděleně do výchovných ústavů. (Náhradní rodina, 2013, [online])

Domov pro osoby se zdravotním postižením

Spadá pod rezort ministerstva práce a sociálních věcí. Je určeno dětem se zdravotním postižením, vyžadující speciální péči. (Náhradní rodina, 2013, [online])

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Zvláštní druh zařízení, nacházející se na pomezí mezi ústavní výchovou a pěstounskou péčí, spadající pod ministerstvo práce a sociálních věcí, které je příslibem do budoucnosti. (Kubíčková, 2011, s. 64)

„Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, poskytují ochranu a pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy anebo ocitlo-li se dítě bez péče přiměřené jeho věku, jde-li o dítě tělesně nebo duševně týrané nebo zneužívané anebo o dítě, které se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jeho základní práva.“ (Kubíčková, 2011, s. 64)

Do dětského centra Čtyřlístek, který získalo státu zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc v roce 2006 jsou přijímány děti od jednoho roku do osmnáctého roku, na základě žádosti rodičů, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, rozhodnutí soudu, obecního úřadu nebo na základě žádosti samotného dítěte. (Kolaříková, 2012, s. 219)

Kapacita dětského centra Čtyřlístek je 26 míst. Nachází se zde 14 dětských sester a 1 vychovatelka. Délka pobytu v zařízení je odlišná. Záleží především na rychlosti řešení sociální situace. Dítě se může vrátit zpět do biologické rodiny nebo je umístěno do jiného zařízení. (Kolaříková, 2012, s. 219)

3 ÚSTAVNÍ PÉČE V ZAHRANIČÍ

Ústavní péče neprobíhá pouze na území České republiky. Můžeme ji nalézt ve vyspělých či méně vyspělých státech. Pod pojmem zahraniční ústavní péče pro děti a mládež si nepředstavujeme žádnou odlišnost. Jedná se o umístění dítěte do ústavního zařízení z důvodů stejných jako u nás, tj. zanedbávání dítěte, špatná výchova dítěte nebo z jiných vážných důvodů. Každá země má svůj systém, na jehož základě vykonává péči o dítě. Tyto systémy se od sebe liší odlišnou legislativou, poskytovanými službami, uspořádáním systému. Dle evropského soudu pro lidská práva patříme k zemím s nejvyšším počtem dětí a mládeže nacházející se v ústavech. Díky tomuto závěru je nutné zkoumat systémy našich zahraničních sousedů, studovat je a získané poznatky přenášet do našeho českého systému.

Aktuálním trendem ve světě je průběžné kontrolování zařízení, s blížícím se koncem ústavní péče je věnováno více času na přípravu jedinců odcházejících do normálního života, snaží se nestřídat zaměstnance a podporují kontakt s biologickou rodinou. (Matoušek, 1999, s. 150)

3.1 Maďarská ústavní péče

Systém funguje na základě přijatého zákona z roku 1966. Spadá do něj peněžní pomoc rodinám. Patří sem například příspěvek na bydlení a různé dětské dávky. Dalším pilířem jsou služby, jež mají na starost péči o dítě. Do nich spadá péče v krátkodobých ústavních zařízeních či péče o celou rodinu, nacházející se v ústavech. Třetím bodem jsou tzv. profesionální služby ochrany dětí. Tento systém má za úkol pracovat s rodinami, které nechtějí spolupracovat. Zabývá se náhradní rodinnou péčí v dětských domovech, pěstounskou péčí. Poslední důležitou kategorií je administrativní aparát, rozhodující o všech dětech, využívající pěstounskou péči, ústavní péči, dávky. Důležité pro maďarský systém je členění na základní péči o děti a na profesionální služby ochrany dětí. Základní péče o děti funguje na principu dobrovolnosti, což znamená, že ohrožené rodiny chtějí spolupracovat. Naopak profesionální služby jsou poskytovány rodinám, odmítající spolupráci. Rozhodují například o umístění dítěte do přijímacího centra, dále organizují setkání, kde se střetávají rodiče, zaměstnanec profesionální péče, administrativní aparát a společně rozhodují o dalším umístění dítěte. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 41)

Péče o děti je rozdělena na krátkodobou a dlouhodobou. Krátkodobá péče se snaží vylepšit situaci v rodině, aby se dítě mohlo vrátit zpět. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 41)

Po dovršení 18 let je dětem nabídnut pobyt ve speciálních domovech, poskytnuta pomoc při vyhledávání práce. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 42)

Zavedení tohoto systému způsobilo pokles dětí žijících v ústavních zařízeních zhruba o polovinu. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 42)

3.2 Rakouská ústavní péče

Zákon zabývající se péčí o děti byl předělán v roce 1989, zákon o blahu dětí. V rakouském systému zabezpečují veškerou agendu kraje, což znamená, že má každý kraj na starosti organizaci, kontrolu a financování služeb. Všechny tyto služby, které Rakousko nabízí, poskytují soukromé organizace, financované státem. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 42)

V případě umístění dítěte mimo domov nabízí rakouský systém dvě služby. První služba má za úkol podporovat rodinu. Jejím cílem je odebrané dítě vrátit zpět do rodiny. Spadají sem krizová intervenční centra a rodinné komunitní jednotky pro krátkodobý pobyt. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 43)

Druhá služba nahrazuje rodinu, je určena především dětem, u kterých je malá pravděpodobnost návratu zpět do rodiny. Dítě může být umístěno do pěstounské péče, do péče příbuzných, do dlouhodobých komunitních jednotek, do adopce. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 43)

3.3 Slovenská ústavní péče

Řídí se dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí a o sociální kuratele 2005/č. 305. Tento zákon sloučil danou problematiku pod ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny. Důležitými činiteli slovenského ústavního systému jsou akreditované subjekty a orgány SPOD, vypracovávající individuální plán pro každé dítě, nacházející se v ústavní výchově.

„Dětský domov vypracovává individuální plán rozvoje osobnosti dítěte, jehož součástí je plán sociální práce s dítětem a jeho rodinou. Vypracovaný ve spolupráci s obcí a orgánem sociálně-právní ochrany dětí nebo akreditovaným subjektem.“ (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 44)

Ve slovenském systému fungují profesionální rodiny. Zaměstnanci ústavního zařízení vychovávají děti s nařízenou ústavní výchovou ve své vlastní rodině. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 44)

3.4 Polská ústavní péče

V Polsku právě probíhá reformace ústavního systému, který by měl být naplněn do roku 2014. Velká ústavní zařízení jsou postupně transformována na menší ústavní instituce rodinného typu, čítající čtrnáct dětí. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 67)

Další změnou je vznik školního programu pro zaměstnance ústavních zařízení. Zaměstnancům jsou postupně vysvětlovány metody individuálního plánování, snažící se o navázání kontaktu s biologickými rodinami. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 68)

Tento nový polský je pod záštitou sdružení „Náš domov“, provádějící nejen transformaci ústavních zařízení, ale i samotné školení pracovníků. (Kolaříková, 2012, s. 68)

4 VÝVOJ PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Svěřování dětí či mládeže do pěstounské péče bylo v minulosti velmi populárním jevem. Pěstounská péče vždy existovala po boku ústavní péče. Většinou se tyto dvě péče navzájem prolínaly, tudíž děti poznaly nejen klima ústavních zařízení, ale i model „klasické“ rodiny u vybraných pěstounů. Svěřování dětí či mládeže do pěstounské péče bylo v minulosti velmi populárním jevem. Nejen, že nedocházelo k přeplněnosti ústavů, ale i z ekonomického hlediska byla pěstounská péče pro stát mnohem výhodnější.

Velkým negativem minulých let nejen u pěstounské péče, ale i u ústavní péče byla vysoká úmrtnost dětí. Tuto situaci se snažil vyřešit stát různými státními zásahy, popřípadě motivující finanční odměnou.

4.1 Svěřování chovanců do pěstounské péče

Do rodin pěstounů přicházely děti z nalezinců. Nalezince dávaly děti do péče pěstounům, kteří bydleli mimo město, tímto krokem se mělo zajistit dítěti zdravé žití. Vzhledem k tomu, že pěstounů bylo nedostatek, začali se chovanci nalezinců svěřovat i pěstounům pocházejících z Prahy. Nalezinec, mající ve své péči chovance vhodné pro transport do pěstounských rodin, dával tuto skutečnost zveřejnit. Zájemci o dítě museli k žádosti o svěřování dítěte do pěstounské péče přiložit mravní vysvědčení, které potvrzovalo schopnost ženy kojit. Kojné dostávaly za své služby finanční odměnu v době osvícenství. Ovšem institut kojných existoval již v době starověku a můžeme jej považovat za předchůdce pěstounek. (Matějček, 1999, s. 25) Další podmínkou pro získání dítěte do pěstounské péče bylo katolické vyznání pěstounů. (Halířová, 2012, s. 131)

V případě splnění těchto náležitostí byla pěstounka vyzvána k převzetí dítěte. Než bylo dítě oficiálně předáno musela pěstounka absolvovat vyšetření u porodní báby, která ověřila, zda je žena schopná kojit. Posledním krokem bylo složení přísahy a podepsání „kontraktu“. (Halířová, 2012, s. 132)

4.2 Podpora pěstounské péče

Do pěstounské péče byly umísťovány děti zhruba týdenní, záleželo na zdravotním stavu novorozence. Matky pěstounky dostávaly od nalezinců velmi kvalitní výbavu, kterou si mohly ponechat, pokud se svěřené dítě dožilo jednoho roku života. V opačném případě bylo nutné výbavu vrátit. (Halířová, 2012, s. 133) Později je tato výbava zúžena na dvě

košilký, dvoje pleny a jeden obvazek z důvodu spořících opatření nalezinců. (Matějček, 1999, s. 27)

Pěstouni byli podporováni i finančně. Pokud si do péče vzali kojence, pobírali 24 zlatých ročně, za dítě od jednoho roku do deseti let 15 zlatých ročně, za dítě od deseti do patnácti let 12 zlatých ročně. Čím bylo dítě starší, tím více byly kráceny dávky ošetřovného. (Halířová, 2012, s. 133)

Žádosti podávali především lidé z nižších vrstev, kterým ošetřovné pomáhalo zlepšovat jejich sociální situaci. Pro pěstouny byla finanční odměna hlavním motivem pro převzetí dítěte do pěstounské péče. Podle výše ošetřovného stoupala či klesala láska k cizímu dítěti. Bylo-li ošetřovné nízké, docházelo k fyzickému a duševnímu zanedbávání dítěte. (Hájek, Boromejský, 1926, s. 16)

S postupem času ubývalo pěstounských rodin, neboť náklady na životní potřeby neustále rostly, zatímco ošetřovné zůstávalo pořád stejné. (Halířová, 2012, s. 134)

4.3 Povinnosti pěstounů

Pěstounka by měla být zdravá, finančně zaopatřená a mravně ukázněná, bohužel většinou se děti svěřovaly pěstounkám nemajetným, nemajícím peníze ani na jídlo. (Matějček, 1999, s. 27)

Hlavní povinností pěstounů bylo svěřené dítě posílat do školy, kde se těmto dětem dostávalo povinného vzdělání zcela zdarma. V praxi se tato povinnost obcházela nejrůznějšími způsoby, neboť pro pěstouny bylo výhodnější děti posílat na obhospodařování svých pozemků. Ani kontrola nemohla tomuto neblahému faktu zamezit, a proto roku 1872 byla pěstounská péče zkrácena pouze do šestého roku dítěte. (Halířová, 2012, s. 136)

Další povinností pěstounů bylo v případě onemocnění dítěte zajistit lékařskou pomoc. Pokud nastalo úmrtí dítěte, museli jej pěstouni nahlásit faráři. (Halířová, 2012, s. 136)

Poslední povinností pěstounů bylo ohlášení o skončení pěstounské péče. Pěstoun musel uvést důvod, proč chce dítě vrátit. (Halířová, 2012, s. 135) Nejčastěji uváděným důvodem bylo zhoršení poměrů vyživovacích. (Hájek, Boromejský, 1926, s. 18)

Veškeré kontroly a výplaty ošetřovného měl v té době na starosti místní farář, který ověřoval, zda je dítě živé. (Halířová, 2012, s. 136)

4.4 Dvoutřetinová péče

Roku 1872 došlo k zavedení nového systému, dvoutřetinová péče. Hlavním úkolem bylo snížení počtů dětí v nalezincích a snížení dětské úmrtnosti. Tento systém fungoval na principu svěřování dětí do péče vlastní matky nebo blízkého příbuzného za poskytnuté ošetřovné, které bylo pečujícími osobám vypláceno. Podmínkou pro výplatu ošetřovného byl mravný život a beztrestnost matky. (Halířová, 2012, s. 137)

Hlavní myšlenkou zavedení dvoutřetinové péče bylo, že vlastní matka se o dítě postará lépe než cizí osoba, tím tedy klesne dětská úmrtnost. (Halířová, 2012, s. 138)

4.5 Ukončení pěstounské péče

Ukončení pěstounské péče nastává šestým rokem dítěte. Dítě musí být vráceno do ústavu i v případě, že pěstouni projeví zájem o dítě. (Matějček, 1999, s. 28)

Takzvaná restituce dítěte byla pro dítě velmi stresující, často si přivykly, někdy i citově připoutaly k pěstounům. Pro tyto restituované děti vznikaly filiálky, kde pobývaly dva týdny. Tyto ústavy měly ochránit děti před nemocemi, které se nacházely v nalezincích. Po dvou týdnech byly restituované děti navraceny do domovské obce, která měla povinnost dle zákona o domovském právu, poskytnout další výchovu a výživu. (Halířová, 2012, s. 142)

Děti navracející se zpět do domovské obce bývaly často fyzicky i duševně zanedbávané, většina z nich nezažila dětství v pravém slova smyslu. (Hájek, Boromejský, 1926, s. 17)

4.6 Pěstounská péče v Československu

Rozdělení pěstounské péče dle Matějčka:

- 1) **Pěstounská péče nalezenecká** - děti z nalezinců byly svěřovány do péče pěstounů. Tito pěstouni dítě vychovávali do desátého, později šestnáctého roku dítěte, poté bylo dítě navraceno zpět do ústavu.
- 2) **Pěstounská péče řízená a kontrolovaná okresními péčemi o mládež** - v roce 1921 byl vydán zákon o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských, stanovující podmínky pro výkon pěstounství, například pěstoun musel být zdravý, bezúhonný, mít stálou práci, bydliště.

3) Pěstounská péče v tzv. koloniích - vznikaly rodinné kolonie, nacházející se poblíž sebe. Zde byly děti umístěny do pěstounských rodin. Hlavní myšlenkou kolonií byla dobrá kontrolovatelnost.

4) Pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny

Padesátá léta znamenala ukončení pěstounské péče. Pěstounská péče byla obnovena v 70. letech, kdy byl vydán zákon o pěstounské péči, který e později stal součástí zákona o rodině. Na přelomu 60. a 70. let se začala naše společnost hlouběji věnovat otázkám náhradní rodinné péče, tedy i pěstounství. (Kovařík, Pazlarová, Bubleová, 1999, s. 36)

5 SOUČASNÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE

„Rozhodne-li se člověk věnovat pěstounství, musí počítat s tím, že je to běh na dlouhou trať. Musí se připravit na velkou ztrátu soukromí. Musí se připravit na to, že se stane středem pozornosti svého okolí. Musí počítat s tím, že svým rozhodnutím ovlivní život nejen svých dětí, ale i širší rodiny a vesnice, neboť přijímané děti mají své specifika.“ (Prošková, 2012, str. 14)

5.1 Aktuální otázky pěstounské péče

Pěstounská péče je upravena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině. Patří mezi jednu z forem náhradní rodinné péče. Tato náhradní rodinná péče spadá pod kontrolu státu. Ten se snaží dítě umístit do vhodné a zároveň hmotně zabezpečené rodiny, které za její služby poskytne přiměřenou odměnu. Dítě je svěřováno do péče jedince nebo manželského páru. (Matějček, 1999, s. 34) Podaná žádost o pěstounskou péči může být vyřízena kladně nejen v případě bezdětných rodin, ale naopak může být vykonávána i v rodinách s dětmi. (Neckař, 2009, s. 2)

Do pěstounské péče jsou ve většině případů přijímány děti se zdravotním postižením, odlišně národnosti nebo početná skupina sourozenců. (Neckař, 2009, s. 3) Děti přicházející do pěstounské péče jsou velmi často citově deprivované, mají problémy s kázní nebo naopak jsou zakřiknuté a mají strach, někdy trpí lehkými mozkovými dysfunkcemi. Péče o tyto děti je velmi náročná, a proto pěstounům náleží dávky pěstounské péče. Pěstounům je vyplácen příspěvek na úhradu potřeb dítěte, příspěvek za převzetí dítěte, odměna pěstouna a příspěvek na zakoupení motorového vozidla. (Nožířová, 2012, s. 15)

V případě, že jsou děti opakovaně a neúspěšně umisťovány do pěstounské péče, stávají se děti mnohem zranitelnější a každá další nabídka pro umístění do pěstounské rodiny je pro ně méně slibná a méně důvěryhodná. (Goldstein, 1976, s. 105)

Pěstounům je umožněno rozhodovat v běžných záležitostech dítěte, tj. návštěvy u lékaře, jednání se školou. Pokud nastane věc mimořádná musí provést rozhodnutí biologický rodič. Ten má také právo rozhodovat o volbě povolání dítěte či jeho vycestování do zahraničí. Pěstouni tedy nejsou zákonnými zástupci dítěte a nemají vyživovací povinnost. (Matějček, 1999, s. 35)

Pěstounská péče může probíhat v klasické rodině, mluvíme o individuální péči nebo ve zvláštních zařízeních pro výkon pěstounské péče, mluvíme o skupinové péči. (Matějček, 1999, s. 35)

Biologický rodič si může požádat o navrácení dítěte do péče. (Neckař, 2009, s. 9)

Do pěstounské péče bylo v roce 2005 svěřeno 871 dětí, v roce 2006 to bylo o hrstku více, tedy 946 dětí, v roce 2007 to bylo 989 dětí. (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 8) Oproti číslům vztahujícím se k ústavní péči pro děti a mládež, můžeme konstatovat, že pěstounská péče v České republice je méně používaná forma náhradní péče. Tento fakt by měla změnit připravovaná novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, zaměřující se především na pěstounskou péči. (Nožířová, 2012, s. 15)

5.2 Zařízení pěstounské péče

V této podkapitole jsou uvedeny zařízení vhodná pro výkon pěstounské péče. Úkolem těchto zařízení je, co nejdříve simulovat podmínky „klasické“ rodiny. Dítě by se mělo v zařízení cítit jako právoplatný člen rodiny.

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Toto zařízení bylo již zmíněno v kapitole ústavních zařízeních pro děti a mládež. Je to zvláštní druh zařízení, nacházející se na pomezí ústavní péče a pěstounské péče. Zařízení je určeno dětem, které se ocitají v krizové situaci a potřebují okamžitou pomoc. (Kubíčková, 2011, s. 64)

Nejčastěji uváděnými důvody pro přijetí do zařízení jsou finanční problémy rodiny spojené se ztrátou bydlení, zanedbávání dítěte, alkoholismus, agresivita. (Kolaříková, 2012, s. 219)

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc zřizují obce, kraje nebo nestátní organizace. V České republice máme síť Klokánek, vykonávající okamžitou pomoc. (Kolaříková, 2012, s. 65)

Klokánek stojí na čtyřech principech. Jedním z nich je poskytnutí dočasného útočiště. Dále uplatňování specifické péče. Pod tímto pojmem se ukrývá byt, kde jsou umístěny maximálně čtyři děti, o které se starají dvě tety nebo strýcové. Třetím principem zahrnuje socioterapeutickou péči a poslední princip se zabývá následnou péčí. (Kubíčková, 2011, s. 67)

SOS dětské vesničky

Jsou to zařízení, kde probíhá náhradní rodinná péče, která je realizována formou pěstounství. Tyto zařízení a vše kolem nich spravuje Sdružení SOS dětské vesničky. (Folda, 2010, s. 9)

Do SOS vesniček jsou umísťovány děti ne starší desíti let, jimž nebylo možné zajistit adopci či individuální pěstounskou péči. Tyto dvě děti pochází z nefungujících rodin, proto se u nich projevují deprivacní syndromy spojené se špatným chováním. (Kubíčková, 2011, s. 70)

Nyní se na území České republiky nachází tři SOS vesničky, v nich je zařazeno 107 dětí a výchovu zabezpečuje 26 pěstounských rodin. (Kubíčková, 2011, s. 70)

SOS dětské vesničky stojí na čtyřech principech. Prvním principem je matka – každé dítě má pečujícího rodiče. Tento princip je postaven na vztahu matka – dítě. Pěstounka se snaží vžít do role profesionální matky. Poskytuje tak dítěti pocit bezpečí, lásky a zároveň se stará o domácnost. Pěstounkami také za úkol respektovat biologickou rodinu dítěte. (Kubíčková, 2011, s. 71)

Další princip je označován jako bratři a sestry – rodinné vazby se přirozeně rozvíjejí. Dítě je umístěno v rodině nejen se svými opravdovými sourozenci, ale i s ostatními dětmi. Mezi dětmi vzniká silné citové pouto. (Kubíčková, 2011, s. 71)

Třetí princip se nazývá dům – každá rodina vytváří vlastní domov. Hlavní význam má dům, který je stálý a neměnný. Jedinci zde získávají pocit bezpečí a sounáležitosti. Probíhá v něm denní rutina jako například společné večeře, hygiena, psaní domácích úkolů. (Folda, 2010, s. 9)

Posledním princip nese označení vesnička – SOS rodina je součástí společnosti. V SOS vesničce jsou utvářeny vztahy podobné vztahům v obci, tj. navazování kontaktů s okolními domy, vzájemná pomoc. Dítě se tak učí chodu společnosti. (Folda, 2010, s. 9)

V případě zájmu o místo pěstouna v SOS dětské vesničce je nutné absolvovat psychologickou diagnostiku, poté se nastupuje na šesti měsíční odbornou praxi do SOS vesničky. Po vykonání těchto úkonů je z vás matka – pěstounka a procházíte dalšími kurzy, kde se dále vzděláváte. (Kubíčková, 2011, s. 71)

„Posláním SOS dětské vesničky je zakládat rodiny pro potřebné děti a pomáhat jim formovat vlastní budoucnost, dávat dětem možnost budovat dlouhotrvající rodinné vztahy

v rámci rodiny, umožnit jim žít v souladu s jejich vlastní kulturou a náboženstvím a také jim pomáhat uvědomit si a vyjádřit jejich individuální schopnosti, zájmy a nadání.“ (Folda, 2010, s. 9)

Hostitelská péče

Poskytuje se dětem, které nebyly zařazeny do náhradní rodinné péče. Jde spíše o službu doplňkovou, kdy je dítěti nabídnuta možnost podívat se do běžné rodiny na víkend či prázdniny. Pokyn k této návštěvě musí udělit ředitel ústavního zařízení se souhlasem biologického rodiče. Tato služba je krátkodobá, ale opakovaného rázu. Poskytovatelé hostitelské péče se dostávají do role nepravých příbuzných, kam občas děti jezdí na návštěvu. (Kubíčková, 2011, s. 74)

Hostitelská péče není v našem právním systému ošetřena, naše zákony tento termín neznají. Řídí se zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. Bohužel ani veřejnost není příliš informována o existenci hostitelství. Hostitelská péče je do budoucnosti velkým příslibem pro děti z dětských domovů. (Nožířová, 2012, s. 14)

Institut pěstounské péče na přechodnou dobu

Toto zařízení patří mezi nové formy pěstounské péče. Právní úprava tohoto institutu vstoupila v platnost 1. června 2006 a nalezneme ji v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. (Nožířová, 2012, s. 19)

Hlavním úkolem institutu je poskytnutí přechodného azylu u speciálně vyškolených pěstounů dětem, nemající domov. (Bubleová, Vávrová in Kolaříková, 2010, s. 6) V současné době rozeznáváme několik druhů pěstounské péče na přechodnou dobu. První forma se nazývá raná pěstounská péče. Do pěstounské péče je umístěno dítě, které opustilo porodnici. Délka pobytu dítěte u pěstounů bývá zhruba dva měsíce. Mezitím se vyhledává vhodná rodina pro osvojení. Dalším typem je akutní pěstounská péče na přechodnou dobu. Poskytuje se dítěti, které se náhle ocitlo bez pomoci rodičů. Rodiče musí například podstoupit lékařský zákrok. Hlavním úkolem pěstounské péče na přechodnou dobu je chránit dítě před vstupem do ústavního zařízení. (Nožířová, 2012, s. 20)

Tento druh pěstounské péče by měl dětem zajistit rychlejší cestu do nové náhradní rodiny. (Kubíčková, 2011, s. 80)

Profesionální pěstounská rodina

V našich podmínkách známá forma pěstounské péče, ale dosud nepoužívaná. Je to forma náhradní rodinné výchovy, kdy je profesionální rodič zároveň zaměstnancem ústavního zařízení. Pěstounská péče probíhá v rodině profesionálního rodiče. (Kubičková, 2011, s. 82)

6 PĚSTOUNSKÁ PÉČE V ZAHRANIČÍ

V současné době se snaží Česká republika upřednostnit pěstounskou péči před ústavní péčí. Impulzem pro tento krok správným směrem jsou systémy pěstounských péčí zavedené v zahraničí.

V některých státech dokonce převažuje svěřování dětí do pěstounských rodin. Státy, kde dochází převážně k umístování dětí do pěstounských rodin, hlásí také nižší náklady oproti státům, kde převažuje ústavní péče. Tento fakt by mohl být hnacím motorem pro Českou republiku, aby přeměnila vysoká čísla dětí umístěných do ústavních zařízení na nízká čísla a naopak, aby se nízká čísla dětí svěřených do pěstounské péče dostala na vyšší čísla.

6.1 Pěstounská péče v Rakousku

Rakouský systém pěstounské péče je velmi pokrokový a mohl by se stát vzorem pro náš systém pěstounské péči. Právní úpravu pěstounství můžeme nalézt ve Všeobecném občanském zákoníku. O pěstounské péče rozhoduje soud. (Bubleová, 2002, s. 21)

Důležitou roli v oblasti profesionální pěstounské péče hraje sdružení „Iniciativa náhradní rodina“, zaměřující se na pomoc pěstounským rodinám, na přípravu a vzdělávací schopnost budoucích pěstounů. Budoucí pěstouni jsou povinni absolvovat dvou semestrální vzdělávací kurz, kde jsou jim zprostředkovány informace o vývojové psychologii, o poruchách chování, o správném zacházení s postiženými dětmi a další lékařské fakty. Na závěr kurzu se budoucí pěstoun setkává s terapeutickými možnostmi, patří sem: zdravá výživa, alternativní léčebné metody a další. (Bubleová, 2002, s. 21)

Mimo tento kurz pořádá Sdružení doplňující přednášky na témata zneužívané děti, závislosti nebo jak vyzrát na nezvladatelné dítě. (Kovařík, Bubleová, Šlesingerová, 1999, s. 33)

Pěstouni starající se o těžce umístitelné děti, mají nárok nejen na úhradu nákladů spojenou s péčí o dítě, ale i na finanční odměnu, pokud prošli zmíněným kurzem. (Bubleová, 2002, s. 21)

Pěstounský plat je brán jako klasická mzda zaměstnance a dosahuje výše 850 šilinků denně. Jen pro představu, náklady na provoz dětského domova jsou ještě dvojnásobně

vyšší. Tudíž Rakouská republika podporuje profesionální pěstounskou péči i z ekonomických důvodů. (Bubleová, 2002, s. 22)

Do pěstounské péče by měly být přijímány děti tělesně či zdravotně postižené, zneužívané, týrané, věkově starší a špatně umístitelné. (Bubleová, 2002, s. 24)

6.2 Pěstounská péče na Slovensku

Roku 1994 se na Slovensku začala rozvíjet nová forma profesionální pěstounské péče pro děti s nařízenou ústavní výchovou. Oficiální název této profesionální pěstounské péče je profesionální náhradní výchova v rodině. Hlavním cílem této nově vzniklé náhradní rodinné výchovy je snížení počtu dětí a mládeže, žijícími za zdmi ústavů. (Kolaříková, 2012, s. 53)

Profesionální pěstouni jsou zaměstnanci dětského domova. Těmto zaměstnancům jsou svěřovány děti s nařízenou ústavní výchovou nikoliv na základě rozhodnutí soudu, ale na základě rozhodnutí daného zařízení, kam bylo dítě umístěno. (Kolaříková, 2012, s. 53)

Profesionální pěstoun nemá skoro žádné pravomoci, většina jich zůstává v rukou ředitele ústavu. Profesionální pěstoun má nárok na finanční odměnu a musí splňovat odborné a pedagogické požadavky. (Bubleová, 2002, s. 25)

Profesionální pěstouni musí absolvovat 5 denní kurz, který pořádá nestátní organizace „Návrat“. Obsahem tohoto kurzu je sebepoznání, identita rodiče a dítěte, obranné mechanismy, komunikace, adaptace a vztah dítěte k biologickým rodičům. (Bubleová, 2002, s. 51)

„Profesionální náhradní výchovu v rodině považujeme za perspektivní a vyhovující řešení, které může zásadně přispět k transformaci systému péče o opuštěné děti na Slovensku.“ (Bubleová, 2002, s. 51)

Slovenský systém náhradní péče je pokrokový díky: „Zavedení takzvaných profesionálních rodin – zaměstnanců ústavních zařízení, kteří ve vlastní rodině pečují o určitý počet dětí s nařízenou ústavní výchovou.“ (Děti potřebují rodinu, 2008, s. 44)

6.3 Pěstounská péče ve Velké Británii

Velkou Británií a její systém náhradní rodinné péče, tedy hlavně pěstounství, můžeme považovat za vzorový. Ve Velké Británii se nachází 25 000 pěstounských rodin, vykonávající dílčí typy pěstounské péče. (Bubleová, 2002, s. 27)

Druhy pěstounské péče ve Velké Británii

- 1) **Respitní péče** - nabízí pomoc rodičům, kteří si potřebují odpočnout z důvodu náročnosti péče o dítě. Tato péče může být víkendová nebo týdenní a poskytuje se dětem s tělesným postižením, s poruchami učení nebo dospívající mládeži. (Bubleová, 2002, s. 27)
- 2) **Azylová či emergenční pěstounská péče** - podle názvu poskytují pěstouni dětem útočiště na noc nebo na pár dní. Tato služba je využívána zatoulanými či ohroženými dětmi. Pěstoun dostává finanční odměnu za nepřetržitou dispozici, za každé umístěné dítě. (Bubleová, 2002, s. 27)
- 3) **Krátkodobá pěstounská péče** - dítě pobývá v pěstounské péči pár dní, týdnů, maximálně měsíců. Krátkodobá pěstounská péče je vhodná pro děti před osvojením, dále se praktikuje v krizové době rodiny nebo ocitne-li se rodič v nemocnici. (Matějček, 1999, s. 158)
- 4) **Středně dlouhá pěstounská péče** - hodně využívaná forma pěstounské péče. Děti pobývají v pěstounské péči od sedmi týdnů do dvou let. Využívá se zejména v případech, kdy rodina prochází krizí a je nutné dítě ochránit. Ze střednědobé pěstounské péče odchází děti zpět do biologické rodiny nebo do déle trvajících forem zařízení. (Bubleová, 2002, s. 27)
- 5) **Dlouhodobá a trvalá péče** - je určena dětem, které se nemohou vrátit zpět do své biologické rodiny. Délka pobytu dítěte je od dvou let do dospělosti. Zůstává-li dítě v dlouhodobé péči, většinou nastává osvojení pěstounskými rodinami. (Bubleová, 2002, s. 27)
- 6) **Soukromá pěstounská péče** - zvláštní druh pěstounské péče. Biologičtí rodiče sami vyhledávají pěstounskou rodinu vhodnou pro jejich dítě. Pěstounům sami rodiče vyplácejí příspěvek na péči o dítě. (Matějček, 1999, s. 159)

Ve Velké Británii se nachází dobrovolnická organizace St. Francis Childrens Society, zajišťující podmínky pěstounské péče, výběr i přípravu budoucích pěstounů. Licenci jí uděluje každé tři roky Ministerstvo zdravotnictví. (Kovařík, Pazlarová, Bubleová, 1999, s. 8)

Statistiky anglické pěstounské péče jsou velmi uspokojivé. Celá polovina opuštěných dětí byla umístěna do pěstounských rodin. (Bubleová, 2002, s. 28)

6.4 Pěstounská péče ve Švédsku

Pěstounská péče se nachází na 1. místě při umísťování dětí do náhradní rodinné péče. Je vykonávána dle zákona Socialtjänstlagen z roku 1989. Nad pěstounskou péčí drží ochrannou ruku stát, který má na starosti výběr nových pěstounů a úhradu nákladů. Před poskytnutím pěstounské péče prochází budoucí pěstoun prověřovacím a přípravným procesem. Po splnění požadavků se s profesionálním pěstounem uzavírá smlouva. Pěstounovi jsou hrazeny náklady spojené s péčí o dítě, ale mohou mu být uděleny pokuty za nedodržení smluvních podmínek. V profesionální rodině se nachází maximálně čtyři děti od jednoho roku do dvacátého, někdy i déle. (Bubleová, 2002, s. 18)

7 SROVNÁNÍ ÚSTAVNÍ PÉČE S PĚSTOUNSKOU PÉČÍ

7.1 Pravidla při umístění dítěte do UP

Svěření dítěte do ústavní péče se řídí zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině. (Štreit, 2007, s. 3) „Do ústavní péče jsou umisťovány děti, jejichž výchova je vážně ohrožena nebo narušena a jiná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných vážných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit.“ (Kovařík, Bubleová, Šlesingerová, 2004, s. 130)

Dle zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, může být dítě umístěno do ústavního zařízení i bez předběžných opatření, zvláště je-li to v zájmu dítěte. (Zeman a kol., 2009, s. 11)

Vzhledem k tomu, že v České republice má přednost náhradní rodinná péče před ústavní péčí, musí soud prozkoumat, zda-li nemůže dítě umístit do jedné z forem náhradní rodinné péče, popřípadě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. (Kovařík, Bubleová, Šlesingerová, 2004, s. 130)

V případě nařízení ústavní výchovy nebo uložení ochranné výchovy musí soud každých šest měsíců kontrolovat, zda-li nepominuly důvody, kvůli kterým byla ústavní péče nařízena či uložena. Vyžádá si dokumentaci od orgánu sociálně-právní ochrany dětí a zjistí nová stanoviska rodičů a dětí. (Zeman a kol., 2009, s. 11)

Než začne samotné řízení může být vydáno předběžné opatření, upravující poměry mezi účastníky. Dítě může být umístěno ve vhodném prostředí, kde je mu zajištěna řádná péče. Předběžné opatření trvá měsíc, někdy i tři měsíce, jedná-li se o svěření dítěti do pěstounské péče na přechodnou dobu. Návrh na zahájení předběžného opatření podává obec s rozšířenou působností. (Zeman a kol., 2009, s. 13)

Po nařízení ústavní péče je další postup řešen v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Obec s rozšířenou působností stanoví datum a místo přijetí dítěte do konkrétního ústavního zařízení. (Zeman a kol., 2009, s. 15)

V případě, že má být ústavní péče vykonávána v zařízeních MŠMT, řídí se zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Tento zákon vymezuje především práva a povinnosti zařízení, vzhledem k dítěti či k jeho zákonným zástupcům, určuje práva a povinnosti nezletilého a jeho zákonných zástupců vůči školskému zařízení. (Zeman a kol., 2009, s. 15)

Rodiče mohou svěřit dítě do ústavní péče. V tomto případě nemusí proběhnout žádné soudní řízení. (Kovařík, Bubleová, Šlesingerová, 2004, s. 130)

Ústavní péče končí, pokud se dítě vrací zpět do své rodiny, kde pominuly vážné důvody, kvůli kterým bylo dítě umístěno do ústavního zařízení. Dále může ústavní péče skončit z důvodu, že dítě přechází do jedné z forem náhradní rodinné péče. Nebo dítě dosáhlo zletilosti, tudíž ústavní péče zaniká. (Kovařík, Bubleová, Šlesingerová, 2004, s. 131)

7.2 Pravidla při umístění dítěte do PP

Tato část bakalářské práce se zabývá náležitostmi, které musí být splněny před svěřením dítěte do pěstounské péče. Zprostředkování pěstounské péče se řídí zákonem o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.

Úplně prvním krokem je rozhodnutí žadatelů, kteří žádají o pěstounskou péči. Další fází je podání žádosti na nejbližším obecním úřadu s rozšířenou působností v místě trvalého bydliště. Podáním žádosti se spouští správní řízení, jenž má na starosti vyhledat budoucím pěstounům vhodné dítě. (Neckař, 2009, s. 4)

Podaná žádost musí obsahovat veškeré osobní údaje žadatele, dále musí předložit doklad o státním občanství, výpis z rejstříku trestů, potvrzení o zdravotním stavu žadatele, údaje o ekonomických a sociálních poměrech, písemné vyjádření žadatele, zda souhlasí o zařazení do evidence úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, souhlas žadatele s tím, že bude prověřován jeho způsob života a vhodnost výchovného prostředí, žadatel musí dát písemný souhlas s účastí na přípravě osob k přijetí dítěte do rodiny a nakonec vyjádření obecního úřadu. Jakmile je spisová dokumentace celá, postupuje ji obecní úřad s rozšířenou působností krajskému úřadu, který pokračuje ve správním řízení. (Nožířová, 2012, s. 43)

U žadatelů se provádí charakteristika osobnosti, dále posudkový lékař zhodnotí zdravotní a psychický stav žadatele, ptá se na motivy, které byly impulsem pro podání žádosti a tak dále. Krajský úřad vydá do 30 dnů rozhodnutí o zařazení či nezařazení žadatelů do evidence budoucích pěstounů. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009, [online])

Jakmile krajský úřad či MPSV zjistí, že je žadatel vhodný pro dítě vedené v evidenci dětí, zaslá se mu písemné oznámení. Na základě tohoto oznámení je žadateli umožněno osobní setkání s dítětem. Pokud žadatel projevuje zájem o svěření dítěte do pěstounské péče, jeho povinností je do 30 dnů od doručení oznámení podat žádost o svěření dítěte do pěstounské

péče. Schválení žádosti má na starosti obecní úřad s rozšířenou působností. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009, [online])

Pěstounská péče končí osmnáctým rokem dítěte, popřípadě může být ukončena rozhodnutím soudu. Soud může vrátit dítě zpět do péče biologických rodičů nebo do ústavního zařízení. (Neckař, 2009, s. 4)

7.3 Právní úprava UP a PP

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

Zákon o rodině vymezuje ve svém znění pěstounskou péči a ústavní péči.

Paragraf 45a se zabývá svěřením dítěte do péče pěstouna či pěstounské rodiny. Dále upravuje zrušení pěstounské péče ze strany pěstounů. Paragraf 45b nařizuje soudu vyžádání dokumentace o osobě, jenž se má stát pěstounem. Dále upravuje podmínky při svěřením dítěte do pěstounské péče před zahájením řízení. V paragrafu 45c jsou vymezeny práva a povinnosti pěstounů. Paragraf 45d mluví o podmínkách a výplatě výživného.

Paragraf 46 se zabývá nařízením ústavní výchovy, popřípadě mluví o svěřením dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. V tomto odstavci je také uvedeno, že soud má povinnost prozkoumat, zda-li nelze dítě umístit do jedné z forem náhradní rodinné péče.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí byl novelizován a nabyl účinnosti dne 1.1.2013. Novelizovaný zákon podporuje hlavně formy náhradní rodinné péče, zejména péči pěstounskou, kde došlo k vyššímu zabezpečení pěstounských rodin.

V oblasti pěstounské péče zákon upravuje práva a povinnosti pěstounů, řeší dohody o výkonu pěstounské péče, upravuje podmínky pro získání státního příspěvku na výkon pěstounské péče, zabývá se jednotlivými dávkami pěstounské péče, upravuje pěstounskou péči manželů a další.

Hlava pátá upravuje podmínky pro nařízení, prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.

Úmluva o právech dítěte č. 104/1991 Sb.

Úmluva o právech dítěte je mezinárodní konvence stanovující občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí. Byla přijata valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989. U nás nabyla účinnosti roku 1991.

Úmluva obsahuje práva dítěte a stanovuje povinnosti státu. Mezi práva dítěte podle Úmluvy patří právo poznat své rodiče a být jimi vychováván, právo na zajištění ochrany a pomoci poskytované státem, pokud je dítě zbaveno rodinného prostředí a další. Mezi povinnosti státu patří přijmout opatření ke snížení dětské úmrtnosti, poskytnout pomoc rodičům se zabezpečováním životních podmínek dítěte a další.

Listina základních práv a svobod č. 23/1991 Sb.

Listina základních práv a svobod zaručuje ochranu dětí a mladistvých, dále hovoří o tom, že děti narozené v manželství i mimo něj mají stejná práva, děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči, děti mohou být od svých rodičů odloučeni pouze na základě zákona a z rozhodnutí soudu.

Zákon o státní podpoře č. 117/1995 Sb.

Tento zákon spravoval dávky pěstounské péče: příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla. Od 1.1.2013 přešly dávky pod správu zákona o sociálně-právní ochraně dětí a navíc přibyla nová dávka, její název je příspěvek při ukončení pěstounské péče.

Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních č. 109/2002 Sb.

Upravuje podmínky ústavní péče a řeší problematiku jednotlivých ústavních zařízení pro děti a mládež.

7.4 Komparace dosaženého vzdělání mezi dětmi z UP a PP

Vzdělání dětí velmi úzce souvisí s přechodem z ústavní péče či pěstounské péče do „normálního života“. V případě, že dítě z ústavní či pěstounské péče dosáhne středoškolského či vysokoškolského vzdělání, předpokládáme u něj vyšší míru samostatnosti a také nižší výskyt trestných činů. Jedinec se může lépe uplatnit na trhu práce a díky stykům s ostatními jedinci ze středních či vysokých škol, získává kvalitní a širokou sociální síť. Naopak u dítěte, které sotva dosáhlo zdárného ukončení základní školy, předpokládáme, že

bude mít v budoucnosti problémy s dodržováním zákonů, větší sklony k alkoholismu, drogovým závislostem a k dalším negativním jevům.

U dětí z pěstounských rodin se očekávají lepší školní výsledky, neboť vyrůstají v „normální“ rodině, i přesto jsou tyto děti více ohroženy a mohou se u nich projevit špatné vlastnosti jako záškoláctví, nedochvilnost, nižší výsledky u standardizovaných testů. „Průměrná úroveň dosaženého vzdělání je nižší než u ostatních občanů srovnatelného věku.“ (Foster care children need better educational opportunities, 2013, [online])

Hlavním důvodem nižší vzdělanosti u dětí z pěstounských rodin je časté střídání škol. Každá nová škola nutí dítě naučit se novým zvykům třídy, jednotlivých učitelů a spolužáků. Tyto děti potřebují mnohem častěji speciální vzdělávání. (Foster care children need better educational opportunities, 2013, [online])

Děti z ústavní péče velmi často dosahují ještě nižšího vzdělání oproti dětem z pěstounské péče, tím pádem mají mnohem nižší uplatnitelnost na trhu práce a mnohem častěji páchají trestnou činností. „Drtivá většina dětí, které vyrůstají v DD, dosáhne maximálně výučního listu. Velké je ale procento těch, kteří skončí pouze se základním vzděláním. Většinou proto, že je z učení vyloučí kvůli chování, nebo že odejdou z DD před skončením studia a již nemají sílu samy se donutit k tomu, aby posledních pár měsíců dokončily. Pouze 2 - 4 % jich získá středoškolské vzdělání s maturitou. Co se týče vysokoškoláků, ten se najde v celé populaci lidí vychovávaných v DD jeden za několik let.“ (Veřejná politika, 2009, [online])

Jak děti z ústavní péče, tak děti z pěstounské péče ve většině případů potřebují speciální přístup k jejich vzdělávání. Tyto děti spadají do skupiny ohrožených dětí, a proto by měla vládat zapřemýšlet nad zlepšením vzdělávacích programů pro tyto děti. Speciálně u těchto dětí je potřeba, aby získaly kvalitní vzdělání, které je lépe připraví na přechod do normálního života. (Foster care children need better educational opportunities, 2013, [online])

7.5 Komparace kriminality mezi dětmi z UP a PP

Děti odcházející z ústavní či pěstounské péče mají větší sklony ke kriminalitě. Může za to psychická deprivace, které byly vystaveni v období svého dětství. Některé děti prožily celé své dětství v ústavních zařízeních, některé měly štěstí a byly svěřeny do pěstounských rodin, kde zažily rodinný život. Tento fakt může působit preventivně na odstranění

některých negativních jevů jako je kriminalita. (Kovařík, Bubleová, Šlesingerová, 2004, s. 110)

Podle dílčích výzkumů je dokázáno, že kriminalita je vyšší u dětí prožívající celé dětství v ústavech. Naopak u dětí umístěných do pěstounské péče je kriminalita prokazatelně nižší. (Kovařík, Bubleová, Šlesingerová, 2004, s. 111)

Jde většinou o skutečné sirotky, jejichž rodiče zemřeli. Další ohroženou skupinou jsou děti pocházející ze špatného sociálního prostředí. Třetí skupinu tvoří děti, mající výchovné problémy a poslední skupina dětí má problémy s kriminalitou. (Štreit, 2007, s.2)

Kriminální statistiky poukazují na vyšší kriminalitu u dětí z dětských domovů. Například k nepodmíněnému trestu bylo odsouzeno 63 % osob pocházejících z dětských domovů, 54 % osob z SOS vesniček, 37 % z pěstounské péče. Průměrná délka nepodmíněného trestu byla 48 měsíců u osob z dětských domovů, 11 měsíců u osob z SOS vesniček, 14 měsíců u osob z pěstounské péče. Více jak 5 trestů mělo 50% osob z dětských domovů, 15 % osob z SOS vesniček, 21 % osob z pěstounské péče. Do věku 20 let dostalo první trest 75 % osob z dětských domovů, 46 % osob z SOS vesniček, 58 % osob z pěstounské péče. (Kovařík, Bubleová, Šlesingerová, 2004, s. 111)

Díky těmto údajům můžeme říci, že nejvíce pachatelů pochází právě z ústavních zařízení. Většina těchto osob nezvládne přechod z umělého prostředí do normálního života. Důležitá je kvalitní následná péče o tyto osoby, která je v dnešní době nedostatečná a nezaručuje bezpečný přechod do normálního života. (Štreit, 2007, s. 5)

7.6 Výhody a nevýhody UP a PP

Výhody PP

- ❖ Kvalitní sociální zabezpečení
- ❖ Pevný režim a denní program
- ❖ Řešení výchovných problémů
- ❖ Podpora a péče
- ❖ Výchova a resocializace
- ❖ Vznik zájmových kroužků přímo v ústavu
- ❖ Vytváření sociálních kontaktů s vychovateli a ostatními dětmi

- ❖ Umožňuje kontakt s biologickými rodiči

Nevýhody UP

- ❖ Uměle vytvořené prostředí, nepředstavuje reálný život
- ❖ Popírá jedinečnost dítěte, je jedním z mnoha
- ❖ Neposkytuje zázemí a bezpečí
- ❖ Dítě v ústavu nemá blízkou osobu, které by se mohl svěřit, napodobovat ji, ztotožnit se s ní
- ❖ Většinou nemohou vyslovit svůj názor, musí se podřítit
- ❖ Časté střídání vychovatelů
- ❖ Děti nejsou dostatečně připravovány na odchod z ústavu, jsou sociálně opožděné, nezralé
- ❖ Zařízení může u dítěte vyvolat stres, nejistotu a pocit stigmatizace
- ❖ Nedostatečná součinnost s biologickou rodinou
- ❖ Hospitalismus
- ❖ Dosahování nižších školních výsledků
- ❖ Šikana v ústavech
- ❖ Nedostatečné soukromí
- ❖ Sklon ke kriminalitě a jiným patologickým jevům
- ❖ Rozdělování sourozenců

Výhody PP

- ❖ Sourozenci umístění pospolu
- ❖ Uvědomování si „JÁ“
- ❖ Získání samostatnosti na základě vytvoření pevné a jisté vazby
- ❖ Rozvoj a podpora sociability
- ❖ Pozitivní změny v hodnotovém systému
- ❖ Model rodiny

- ❖ Větší soukromí
- ❖ Ztotožnění s pěstounem
- ❖ Lze do ní umístit i děti s postižením
- ❖ Monitoring pěstounských rodin
- ❖ Lehčí přechod do reálného života

Nevýhody PP

- ❖ Rozpad pěstounské rodiny
- ❖ Střídání pobytů v různých krátkodobých pěstounstvích
- ❖ Nepřijetí dítěte v rodině ze strany dospívajícího dítěte
- ❖ PP je předčasně ukončena a dítě se vrací do ústavu
- ❖ Pěstouni zaměňují PP za osvojení
- ❖ Pěstounská rodina nedostatečně naplňuje jeho psychické potřeby a dítě se necítí plně přijato
- ❖ Pouze finanční odměna motivuje pěstouna k PP
- ❖ Pěstoun je nedostatečně připraven
- ❖ Dosahují nižšího vzdělání

II. PRAKTICKÁ ČÁST

8 METODIKA PRŮZKUMU, CÍL PRŮZKUMU, VLASTNÍ DOTAZNÍK

V praktické části jsem zjišťovala statistické údaje o počtu dětí umístěných do ústavní či pěstounské péče, dále jsem se zaměřila na srovnání ústavní péče a pěstounské péče, zejména v oblasti vzdělání, kriminality a kvality života. Za pomoci dotazníku (viz. Příloha č. 1) byly zjišťovány názory na ústavní péči a pěstounskou péči, která z daných péčí má pozitivní vliv na vzdělání, na prevenci proti kriminalitě a na kvalitu života.

Statistické údaje

Dle zveřejněných statistických údajů ministerstva práce a sociálních věcí se v ústavních zařízeních nachází 21 000 až 22 000 dětí. Největší skupinou dětí umístěvaných do ústavních zařízeních jsou děti se zdravotním postižením (11 000 až 12 000). Do různých typů náhradní rodinné péče bylo přijato zhruba 14 000 dětí. Z toho 8 000 dětí se nachází v pěstounské péči. V roce 2010 bylo na našem území 8 504 pěstounů, v roce 2011 vzrostl počet pěstounů na 9 302. Z této statistiky nám vyplývá, že počet dětí umístěných v ústavních zařízeních je neustále vyšší vůči náhradní rodinné péči, ale také poukazuje na nárůst počtu pěstounů, což je určitým příslibem do budoucnosti.

Ke splnění cíle průzkumu jsem zvolila kvantitativní metodu ve formě dotazníku. Dotazovaných respondentů bylo přesně 100, většina z okruhu mých přátel. Zhruba polovina respondentů studovala problematiku UP a PP na střední škole.

Dotazník obsahuje 20 otázek na téma srovnání ústavní a pěstounské péče. První dvě položené otázky se týkaly přímo respondenta (pohlaví, věk). Další tři otázky měly za úkol zjistit, zda respondenti znají danou problematiku. Další otázky se týkají názorů respondentů, jaká z péčí má pozitivní vliv na vzdělání dětí, na prevenci proti kriminalitě a na kvalitu života. V dotazníku byly výzkumné otázky formulované jako uzavřené. Respondent si mohl vybrat ze dvou nebo více alternativních odpovědí a odpověď zakroužkovat.

8.1 Stanovení hypotéz

Hypotéza č. 1

Předpokládám, že pěstounská péče má pozitivní vliv na vzdělání.

Hypotéza č. 2

Předpokládám, že ústavní péče nepůsobí preventivně proti kriminalitě.

Hypotéza č. 3

Předpokládám, že kvalitnější životní podmínky mají děti z ústavní péče.

8.2 Analýza získaných výsledků, prezentace

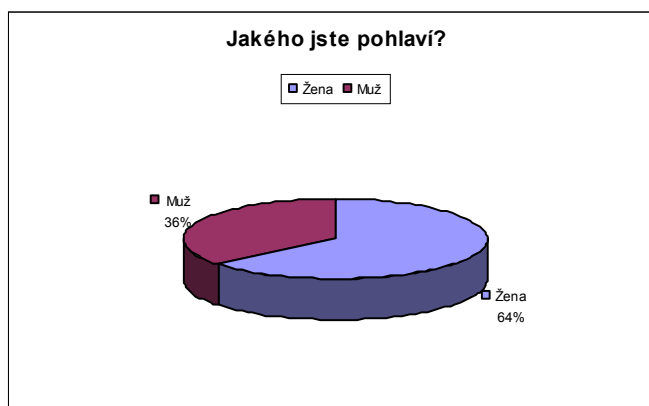
Jednotlivé odpovědi byly získány od respondentů za pomoci emailů či osobním kontaktem. Všechny odpovědi byly zpracovány do přehledných tabulek a grafů, které naleznete níže.

Otázka č. 1: Jakého jste pohlaví?

Dotazník byl odeslán 100 respondentům z toho 64 bylo žen a 36 mužů.

Tab. 1. Pohlaví respondentů

Celkem respondentů	100
Žen	64
Mužů	36

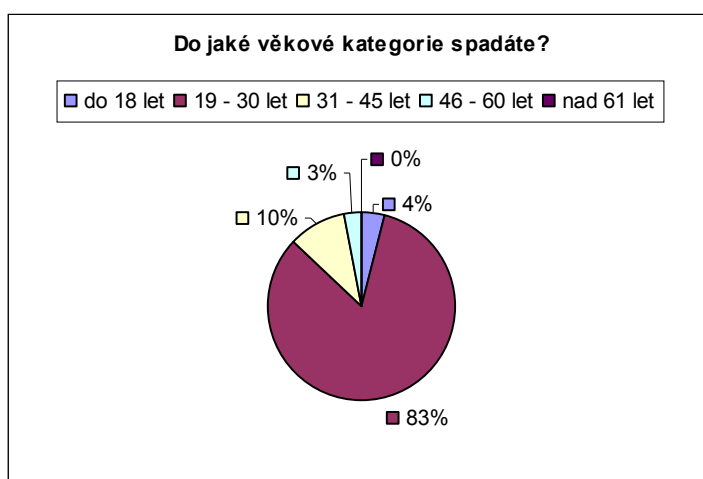

Otázka č. 2: Do jaké věkové kategorie spadáte?

Dotazovaní byli rozděleni do 5 věkových skupin dle vývojové psychologie. Respondenty do 18 let označujeme jako dorost, věkovou kategorii 19 – 30 let označujeme jako plnou dospělost, 31 – 45 let nazýváme zralost, 46 – 60 let jsou respondenti ve středním věku a poslední věkovou kategorii nad 61 let nazýváme stáří. V tomto dotazníku jsou zjišťovány zejména názory osob v plné dospělosti.

Tab. 2. Věková kategorie

Věková kategorie	
do 18 let	4
19 – 30 let	83
31 – 45 let	10
46 – 60 let	3
nad 61 let	0

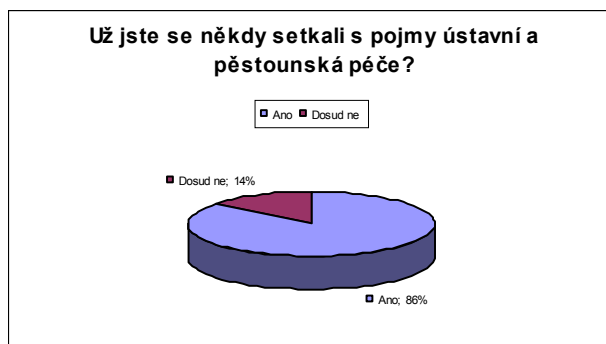

Otázka č. 3: Už jste se někdy setkali s pojmy ústavní a pěstounská péče?

Většina oslovených respondentů pochází z řad mých přátel. Zhruba polovina vystudovala střední školu, studijní program sociálně-správní činnost, tudíž mají o dané problematice přehled. V případě, že respondenti o pojmech dosud neslyšeli byli jim dané pojmy vysvětleny.

Tab. 3. Už jste se někdy setkali s pojmy ústavní a pěstounská péče?

Už jste se někdy setkali s pojmy ústavní a pěstounská péče?	
Ano	86
Dosud Ne	14

Otázka č. 4: Slyšeli jste někdy o dítěti pocházejícím z ústavní či pěstounské péče?

Tato otázka se zaměřila na respondenty, zda-li slyšeli o dítěti pocházejícím z daných péčí. Šlo o to zjistit, která z péčí je více v povědomí dotazovaných. Z odpovědí respondentů můžeme usoudit, že lépe propagována je péče pěstounská.

Tab. 4. *Slyšeli jste někdy o dítěti pocházejícím z ústavní či pěstounské péče?*

Slyšeli jste někdy o dítěti pocházejícím z ústavní či pěstounské péče?	
Ano, o dítěti z ústavní péče	4
Ano, o dítěti z pěstounské péče	20
Ano, slyšel/a jsem o obou	49
Dosud ne	27

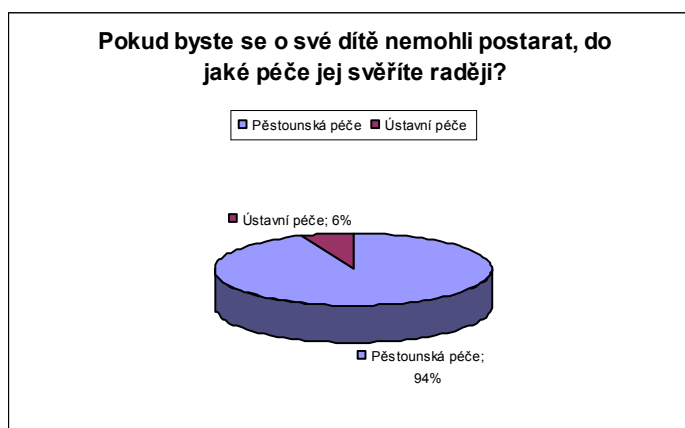

Otázka č. 5: Pokud byste se o své dítě nemohli postarat, do jaké péče jej svěříte raději?

V této části dotazníku u respondentů vyhrála jasně péče pěstounská. Dítě by mnohem raději svěřili do péče jiné náhradní rodiny než do zařízení ústavního charakteru.

Tab. 5. Pokud byste se o své dítě nemohli postarat, do jaké péče jej svěříte raději?

Pokud byste se o své dítě nemohli postarat, do jaké péče jej svěříte raději?	
Pěstounská péče	94
Ústavní péče	6

Otázka č. 6: U které z nabízených péčí očekáváte u dítěte lepší školní výsledky?

V této části se dotazník přehoupl do otázek týkající se problematiky vzdělávání dětí z ústavních zařízení či z pěstounské péče. Dotazovaní na otázku, kdo z dětí dosahuje lepších školních výsledků, bylo 59 odpovědí ve prospěch pěstounské péče, zatímco péče ústavní nezískala ani jeden hlas.

Tab. 6. U které z nabízených péčí očekáváte u dítěte lepší školní výsledky?

U které z nabízených péčí očekáváte u dítěte lepší školní výsledky?	
Ústavní péče	0
Pěstounská péče	59
Děti dosahují stejných výsledků	14
Nejsem si jistý/á	27

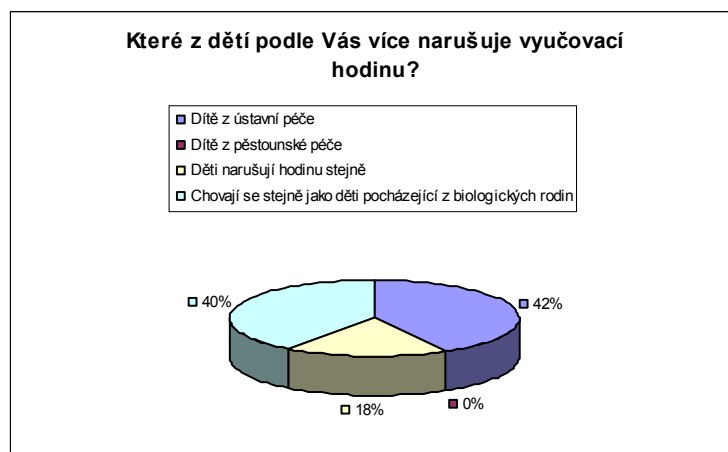

Otázka č. 7: Které z dětí podle Vás více narušuje vyučovací hodinu?

Na tuto otázku 42 respondentů odpověděla v neprospěch ústavní péče. Musíme také brát v potaz fakt, že 40 respondentů hodnotí chování dětí ve vyučovací hodině stejně jako u dětí z biologických rodin, nevnímají rozdíly.

Tab. 7. Které z dětí podle Vás více narušuje vyučovací hodinu?

Které z dětí podle Vás více narušuje vyučovací hodinu?	
Dítě z ústavní péče	42
Dítě z pěstounské péče	0
Děti narušují hodinu stejně	18
Chovají se stejně jako děti z biologických rodin	40

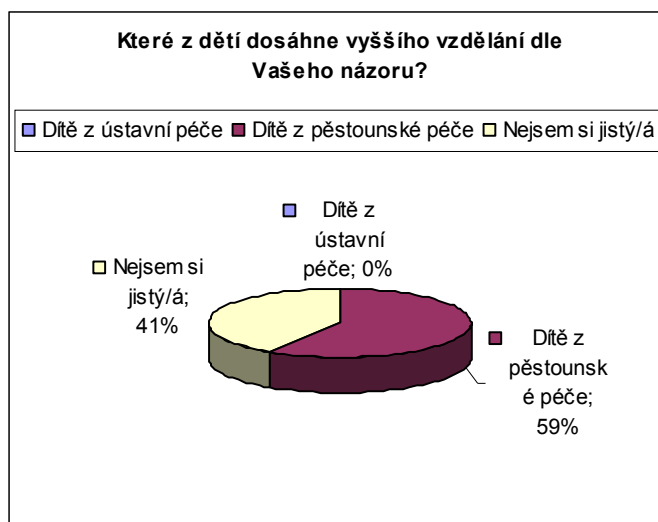

Otázka č. 8: Které z dětí dosáhne vyššího vzdělání dle Vašeho názoru?

Tato otázka byla zaměřena na získané vzdělání dětí z UP a PP. Dle respondentů (59) má větší možnost získat vyšší vzdělání především dítě z pěstounské péče. Ostatní respondenti si v této otázce nebyli jisti.

Tab. 8. Které z dětí dosáhne vyššího vzdělání dle Vašeho názoru?

Které z dětí dosáhne vyššího vzdělání dle Vašeho názoru?	
Dítě z ústavní péče	0
Dítě z pěstounské péče	59
Nejsem si jistý/á	41

Otázka č. 9: Může prostředí, ve kterém dítě vyrůstá ovlivnit školní výsledky?

Tato obecná otázka byla zaměřena na to, zda vůbec hraje roli v získání lepších školních výsledků ústavní zařízení či pěstounská rodina. Většina respondentů (94) je přesvědčena o vlivu prostředí na školní výsledky.

Tab. 9. Může prostředí, ve kterém dítě vyrůstá ovlivnit školní výsledky?

Může prostředí, ve kterém dítě vyrůstá ovlivnit školní výsledky?	
Ano	94
Ne	1

Nevím	1
Možná	4

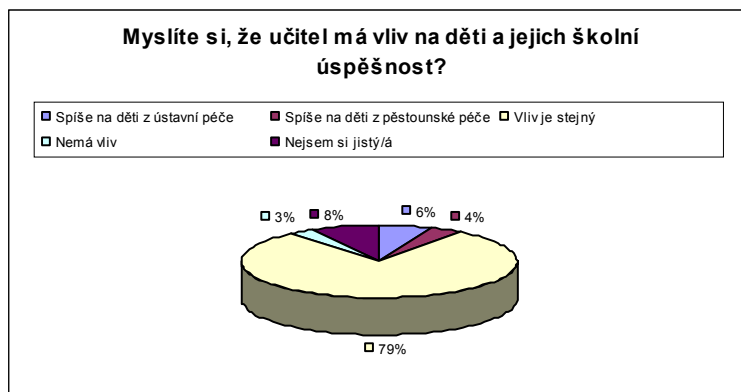

Otázka č. 10: Myslíte si, že učitel má vliv na děti a jejich školní úspěšnost?

V této otázce se 79 respondentů domnívá, že učitel má vliv na všechny děti stejný.

Tab. 10. Myslíte si, že učitel má vliv na děti a jejich školní úspěšnost?

Myslíte si, že učitel má vliv na děti a jejich školní úspěšnost?	
Spíše na děti z ústavní péče	6
Spíše na děti z pěstounské péče	4
Vliv je stejný	79
Nemá vliv	3
Nejsem si jistý/á	8

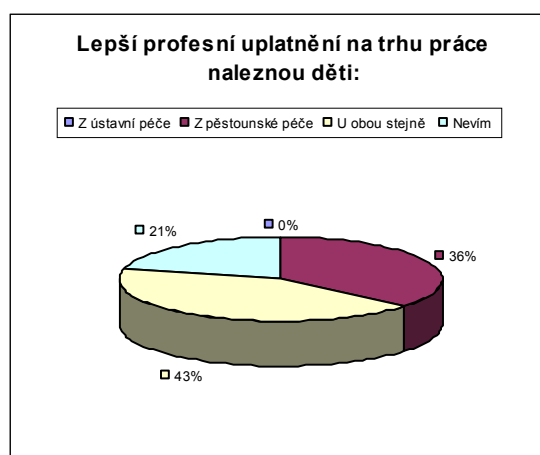

Otázka č. 11: Lepší profesní uplatnění na trhu práce naleznou děti:

Podle získaného vzdělání má dítě větší možnosti při výběru povolání. Respondenti se domnívají, že děti, jak z UP, tak z PP dosáhnou stejného profesního uplatnění na trhu práce. Další část respondentů se přiklání k názoru, že lepšího profesního uplatnění dosáhnou děti pocházející z pěstounské péče.

Tab. 11. Lepší profesní uplatnění na trhu práce naleznou děti:

Lepší profesní uplatnění na trhu práce naleznou děti:	
Z ústavní péče	0
Z pěstounské péče	36
U obou stejně	43
Nevím	21

Otázka č. 12: Které z dětí má větší sklon ke kriminalitě?

Na danou otázku odpověděla většina respondentů v neprospěch ústavní péče, naopak u pěstounské péče v neprospěch odpověděl pouze jediný respondent. Ostatní respondenti si nebyli jistí anebo si myslí, že sklon ke kriminalitě mají děti stejný jak z ústavních zařízení, tak z pěstounských rodin.

Tab. 12. Které z dětí má větší sklon ke kriminalitě?

Které z dětí má větší sklon ke kriminalitě?	
Dítě pocházející z ústavní péče	56
Dítě pocházející z pěstounské péče	1
U obou péčí je sklon stejný	29
Nejsem si jistý/á	14

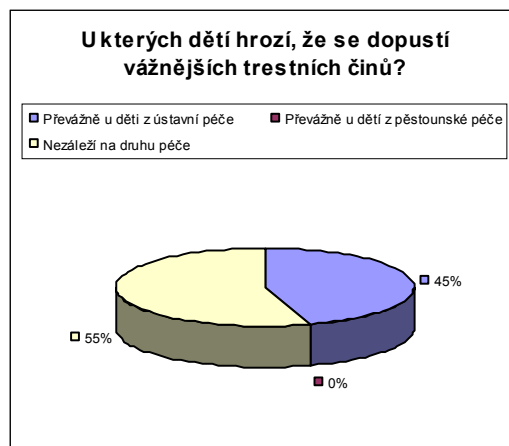
Otázka č. 13: U kterých dětí hrozí, že se dopustí vážnějších trestních činů?

Dle většiny respondentů (55) závažnost trestních činů nezáleží na druhu péče, ovšem (45) respondentů odpovědělo, že závažnější trestní činy působí osoby pocházející z ústavní péče.

Tab. 13. U kterých dětí hrozí, že se dopustí vážnějších trestních činů?

U kterých dětí hrozí, že se dopustí vážnějších trestních činů?	
Převážně u dětí z ústavní péče	45

Převážně u dětí z pěstounské péče	0
Nezáleží na druhu péče	55

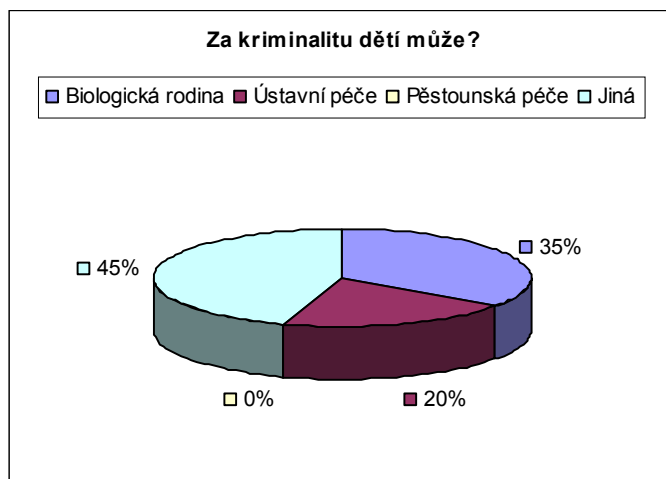

Otázka č. 14: Za kriminalitu dětí může?

V této otázce označili respondenti (45), že za kriminalitu dětí mohou jiné okolnosti než je ústavní péče a pěstounská péče, dále byla nejčastější odpovědí biologická rodina (35).

Tab. 14. Za kriminalitu dětí může?

Za kriminalitu dětí může?	
Biologická rodina	35
Ústavní péče	20
Pěstounská péče	0
Jiná	45

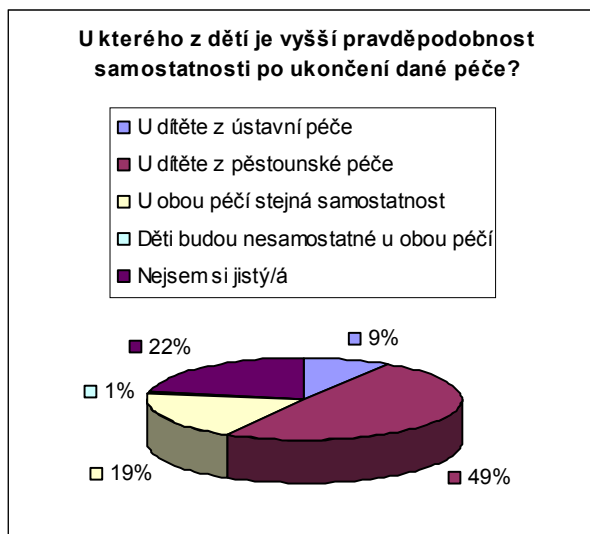

Otázka č. 15: U kterého z dětí je vyšší pravděpodobnost samostatnosti po ukončení dané péče?

Tato otázka byla orientovaná na problém nedostatečné připravenosti při přestupu do „normálního“ života. Většina respondentů (49) odpověděla, že děti pocházející z pěstounské péče jsou lépe připraveni do „normálního“ života. Další respondenti (19) se domnívají, že samostatnost bude u obou péčí stejná.

Tab. 15. U kterého z dětí je vyšší pravděpodobnost samostatnosti po ukončení dané péče?

U kterého z dětí je vyšší pravděpodobnost samostatnosti po ukončení dané péče?	
U dítěte z ústavní péče	9
U dítěte z pěstounské péče	49
U obou péčí stejná samostatnost	19
Děti budou nesamostatné u obou péčí	1
Nejsem si jistý/á	22

Otázka č. 16: Je důležitá následná péče u dětí odcházejících z ústavní či pěstounské péče?

Tato otázka zjišťovala názor respondentů, zda-li je pro děti odcházející z ústavní péče či pěstounské péče důležitá následná péče. Většina respondentů (58) vidí následnou péči jako velmi důležitou u obou péčí. Další respondenti (28) se shodli, že je následné péče důležitá zejména u dětí z ústavní péče.

Tab. 16. Je důležitá následná péče u dětí odcházejících z ústavní či pěstounské péče?

Je důležitá následná péče u dětí odcházejících z ústavní či pěstounské péče?	
Ano, u obou	58
Spíše u dětí z ústavní péče	28
Spíše u dětí z pěstounské péče	1
Následná péče není potřeba ani u jedné z péče	13

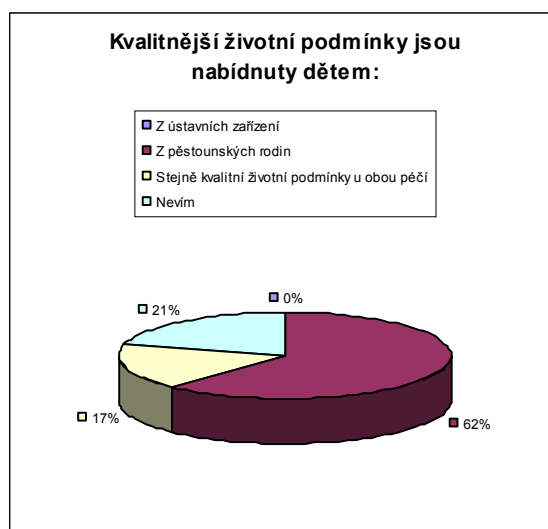

Otázka č. 17: Kvalitnější životní podmínky jsou nabídnuty dětem:

Další položená otázka byla zaměřena na kvalitu života dětí pocházejících z jednotlivých ústavních zařízení a pěstounských rodin. Většina respondentů (62) se shodla na tom, že lepší životní podmínky jsou nabídnuty dětem z pěstounské péče.

Tab. 17. Kvalitnější životní podmínky jsou nabídnuty dětem:

Kvalitnější životní podmínky jsou nabídnuty dětem:	
Z ústavních zařízení	0
Z pěstounských rodin	62
Stejně kvalitní životní podmínky u obou péčí	17
Nevím	21

Otázka č. 18: Která z nabízených péčí lépe zajišťuje vyplnění volného času dítěte?

Tato otázka poukazovala na to, která z péčí lépe dokáže vyplnit volný čas dítěte. Nejvíce respondentů (38) označilo pěstounskou péči. Naopak ústavní péče dle názoru respondentů nezajišťuje dostatek volnočasových aktivit. Ve prospěch ústavní péče odpovědělo pouze 6 respondentů.

Tab. 18. Která z nabízených péčí lépe zajišťuje vyplnění volného času dítěte?

Která z nabízených péčí lépe zajišťuje vyplnění volného času dítěte?	
Pěstounská péče	38
Obě péče	28
Nejsem si jistý/á	28
Ústavní péče	6

Otázka č. 19: Která z nabízených péčí je lepší pro budoucí naplnění rodičovské role?

Touto otázkou byl zjišťován názor, zda-li bude dítě po opuštění péčí dostatečně připravené na budoucí roli rodiče. Většina respondentů (69) označila pěstounskou péči jako vhodnou pro naplnění rodičovské role. Naopak 6 respondentů se domnívá, že děti z UP nebo PP nebudou vhodnými rodiči.

Tab. 19. Která z nabízených péčí je lepší pro budoucí naplnění rodičovské role?

Která z nabízených péčí je lepší pro budoucí naplnění rodičovské role?	
Ústavní péče	1
Pěstounská péče	69

Obě péče stejně dobré	10
Obě péče nevhodné	6
Nejsem si jistý/á	14

Otázka č. 20: Hlasovali byste pro zrušení ústavních zařízení pro děti ve prospěch pěstounské péče?

U této otázky byl zjišťován názor respondentů, zda-li by se měly zrušit ústavní zařízení. Nejvíce respondentů (37) hlasovalo spíše pro zrušení.

Tab. 20. Hlasovali byste pro zrušení ústavních zařízení pro děti ve prospěch pěstounské péče?

Hlasovali byste pro zrušení ústavních zařízení pro děti ve prospěch pěstounské péče?	
Určitě ano	11
Určitě ne	12
Spíše ano	37
Spíše ne	12
Zdržel/a bych se hlasování	28

Na základě dotazníkového šetření lze usoudit, že:

Hypotéza č. 1 se potvrdila. Neboť většina respondentů odpověděla na otázky týkající se vzdělání dětí z UP nebo PP ve prospěch dětí z pěstounské péče.

Hypotéza č. 2 se potvrdila. Neboť většina respondentů odpověděla na otázky týkající se kriminality dětí z UP nebo PP v neprospěch dětí z ústavní péče.

Hypotéza č. 3 se nepotvrdila. Většina respondentů se domnívá, že v ústavních zařízeních jsou méně kvalitní podmínky pro život dětí.

ZÁVĚR

Jako téma své bakalářské práce jsem zvolila „Pěstounská péče versus ústavní péče“, už z daného názvu je jasné, že půjde o komparaci těchto péčí.

Téma jsem si vybrala z důvodu, že mě velice zajímá prostředí dětských domovů a navíc jsem na střední škole vykonávala praxi v dětském domově Tišnov, který neustále patří do dětských domovů klasického typu.

I přestože náhradní rodinná péče má přednost před ústavní péčí, domnívala jsem se, že ústavní zařízení je pro děti vhodným místem pro jejich prožití dětství, neboť v mnohých případech jsou materiálově zabezpečeny mnohem lépe, než některé děti vyrůstající ve své biologické rodině. Ovšem hmotné zabezpečení není vše po čem dítě touží. Dítě si přeje být milováno a mít svou vlastní opravdickou rodinu, ve které bude uspokojovat veškeré své potřeby, a proto se jeví pěstounská péče jako vhodnější náhradní péče.

Cílem mé bakalářské práce bylo nastínit historii ústavní péče a pěstounské péče pro děti a mládež, aktuální otázky ústavní péče a pěstounské péče a popsání systémů ústavních a pěstounských péčí v zahraničí. V další části své bakalářské práce jsem popisovala postupy při svěřování dětí, jak do ústavní péče, tak do pěstounské péče a právní úpravy jednotlivých péčí. Nakonec v teoretické části jsou vyjmenovány některé z výhod a nevýhod jednotlivých péčí.

Teoretická část je převážně čerpána z dostupné literatury a internetových odkazů, které jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Praktická část byla vyřešena za pomoci kvantitativního výzkumu pomocí dotazníku, kdy oslovení respondenti odpovídali na otázky srovnávající ústavní péči a pěstounskou péči zejména z pohledu vzdělání, kriminality a kvality života dětí.

Většina respondentů hlasovala ve prospěch pěstounské péče, která má tedy pozitivní vliv na vzdělání dětí, dále má preventivní charakter proti případné kriminalitě dítěte a také nabízí kvalitnější životní podmínky pro dítě. Můžeme tedy konstatovat, že v očích společnosti je pro dítě vhodnější pěstounská péče než ústavní péče.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní předpisy:

Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte

Zákon č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní podpoře

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

Literatura:

- 1) BUBLEOVÁ, Věduna. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče VÚPSV, 2002, 63, iv s.
- 2) ČERNOUŠEK, Michal. *Šílenství v zrcadle dějin: Pojednání pro inteligentní čtenáře*. Praha: Grada, 1994, 228 s., 13 barev. obr. na příl. ISBN 80-7169-086-4.
- 3) *Děti potřebují rodinu: inovativní přístupy v práci s ohroženými rodinami : sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Praze ve dnech 22. a 23.5.2008*. 1. vyd. Praha: Občanské sdružení Člověk hledá člověka, 2008, 105 s. ISBN 978-80-254-2683-8.
- 4) *Dítě v péči ústavní: soubor přednášek pěstounského kursu pořádaného Vyšší školou sociální péče v Praze ; red. Dra. A. Tůmy*. V Praze: Vyšší škola sociální péče, 1934, 180 s.

- 5) FOLDA, Jan. *Otázky z oblasti pěstounské péče: vzdělávání pro pěstouny a zájemce o pěstounskou péči*. Vyd. 1. Praha: [Jalna], 2010, 34 s. ISBN 978-80-86396-55-2.
- 6) GOLDSTEIN, Joseph. *The best interests of the child: the least detrimental alternative*. New York: Free Press, 1976, xx, 311 s. ISBN 0-684-82337-3.
- 7) HÁJEK, Karel Boromejský. *Dítě v ústavě*. V Praze: Melantrich, 1923, 46 s.
- 8) HALÍŘOVÁ, Martina. *Sociální patologie a ochrana dětství v Čechách od dob osvětlenství do roku 1914: disciplinace jako součást ochrany dětství*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2012, 282 s. ISBN 978-80-7395-486-4.
- 9) KOLAŘÍKOVÁ, Marta. *Sborník příspěvků z konferencí Ústavu pedagogických a psychologických věd a Dětského centra Čtyřlístek z let 2008-2010*. Vyd. 1. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2012, 257 s. ISBN 978-80-7248-755-4.
- 10) KOVAŘÍK, Jiří, Hana PAZLAROVÁ a Věduna BUBLEOVÁ. *Systémy přípravy pěstounů a osvojitelů: srovnávací studie s příklady vybraných typů*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 1999, 112, v s.
- 11) KOVAŘÍK, Jiří, Věduna BUBLEOVÁ a Kateřina ŠLESINGEROVÁ. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 167 s. ISBN 80-7178-957-7.
- 12) KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011, 116 s. ISBN 978-80-7464-017-9.
- 13) MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 183 s. ISBN 80-7178-304-8.
- 14) MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. Vyd. 2. přeprac. a rozš. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, 159 s. ISBN 80-85850-76-1.
- 15) MÜHLPACHR, Pavel. *Vývoj ústavní péče: (filosoficko-historický pohled)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, 49 s., 1 slož. list. ISBN 80-210-2512-3.
- 16) NECKAŘ, Petr. *Adopce a pěstounská péče, aneb, Jak na to*. 1. vyd. Hradec Králové: Statutární město Hradec Králové, 2009, 40 s. ISBN 978-80-904264-4-3.
- 17) NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha, 2012, 94 s. ISBN 978-80-86131-91-7.

- 18) PROŠKOVÁ, Denisa. *Štěstí, neštěstí, láska, pěstounství: příběhy ze života o objevování toho, co je a není důležité*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 115 s. ISBN 978-80-7422-164-4.
- 19) RICHTEROVÁ, Lucie. *Monitoring stavu sociálně-právní ochrany dětí do tří let věku umístěných do kojeneckých ústavů a dětských domovů*. 1. vyd. Praha: Český helsinský výbor, 1999, 21 s. ISBN 80-902393-8-2.
- 20) ŠTREIT, Jindřich. *Analýza stavu a dalšího vývoje mladých lidí po opuštění zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy za období 1995-2004*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR - Odbor prevence kriminality, 2007, [48] s. ISBN 978-80-254-0259-7.
- 21) ŠVANCAR, Zdeněk a Jana BURIÁNOVÁ. *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, 215 s.
- 22) VOCILKA, Miroslav. *Dětské domovy v České republice: (charakteristika jednotlivých dětských domovů)*. Vyd. 1. Praha: Aula, 1999, 268 s. ISBN 80-902667-6-2.
- 23) ZEMAN, Petr, Simona DIBLÍKOVÁ, Petr KOTULAN a Jiří VLACH. *Praxe v oblasti rozhodování o nařízení ústavní výchovy a uložení ochranné výchovy*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 150 s. ISBN 978-80-7338-081-6.

Jiné zdroje:

- 1) *Antika: Sparta* [online]. 2004 [cit. 2012-09-20]. Dostupné z: <http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1317>
- 2) *Foster Care Children Need Better Educational Opportunities* [online]. 2013 [cit. 2013-01-24]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/research/reports/2007/06/foster-care-children-need-better-educational-opportunities>
- 3) *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2009 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7294/Pruvodce_pro_nahradni_rodinnou_peci_.pdf

- 4) *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Institucionální výchova* [online]. 2012 [cit. 2012-12-15]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/socialni_programy/institucionalni_vychova
- 5) *Náhradní rodina: Současný systém sociálně-právní ochrany dětí v České republice* [online]. 2013 [cit. 2013-01-24]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/soucasny_system_socialne_pravni_ochrany_deti_v_ceske_republice
- 6) *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009 [cit. 2013-02-26]. Dostupné z: <http://www.verejnapolitika.cz/index.php?>
- 7) *Praxe v oblasti rozhodování o nařízení ústavní výchovy a uložení ochranné výchovy* [online]. 2009 [cit. 2013-02-13]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/okap/docs/356pdf>
- 8) *Syndrom CAN* [online]. 2012 [cit. 2012-09-20]. Dostupné z: http://www.viod.cz/editor/assets/download/prezentace_zanedbavane_dite_odpoledne.pdf
- 9) *Systém náhradní péče. SKASKOVÁ, Pavla. Šance dětem* [online]. 2012 [cit. 2013-02-24]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/system-nahradni-pece.shtml>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
TBC	Tuberkulóza
OPD	Orgán péče o dítě
SPOD	Sociálně-správní ochrana dětí
UP	Ústavní péče
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PP	Pěstounská péče
OSN	Organizace spojených národů
DD	Dětský domov

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den, mé jméno je Renata Peschelová a studuji univerzitu Tomáše Bati ve Zlíně, Institut mezioborových studií, obor sociální pedagogika. Nyní se nacházím ve 3. ročníku, který je završený bakalářskou prací na téma „Pěstounská péče versus ústavní péče“, proto jsem sestavila tento anonymní dotazník, který mi pomůže ke sběru potřebných dat. Předem děkuji za vyplnění tohoto dotazníku.

Jakého jste pohlaví?

1. Žena
2. Muž

Do jaké věkové kategorie spadáte?

1. do 18 let
2. 19 - 30 let
3. 31 - 45
4. 46 - 60
5. nad 61 let

Už jste se někdy setkali s pojmy ústavní a pěstounská péče?

1. Ano
2. Dosud ne

Slyšeli jste někdy o dítěti pocházející z ústavní či pěstounské péče?

1. Ano, o dítěti z ústavní péče
2. Ano, o dítěti z pěstounské péče
3. Ano, slyšel/a jsem o obou
4. Dosud ne

Pokud byste se o své dítě nemohli postarat, do jaké péče jej svěříte raději?

1. Ústavní péče
2. Pěstounské péče

U které z nabízených péčí očekáváte u dítěte lepší školní výsledky?

1. Ústavní péče

2. Pěstounská péče
3. Děti dosahují stejných výsledků u obou péčí
4. Nejsem si jistý/á

Které z dětí podle Vás více narušuje vyučovací hodinu?

1. Dítě z ústavní péče
2. Dítě z pěstounské péče
3. Děti narušují hodinu stejně
4. Chovají se stejně jako děti pocházející z biologických rodin

Které z dětí dosáhne vyššího vzdělání dle Vašeho názoru?

1. Dítě z ústavní péče
2. Dítě z pěstounské péče
3. Nejsem si jistý/á

Může prostředí, ve kterém dítě vyrůstá ovlivnit školní výsledky?

1. Ano
2. Ne
3. Nevím
4. Možná

Myslíte si, že učitel má vliv na děti a jejich školní úspěšnost?

1. Spíše na děti z ústavní péče
2. Spíše na děti z pěstounské péče
3. Vliv je stejný
4. Nemá vliv
5. Nejsem si jistý/á

Lepší profesní uplatnění na trhu práce naleznou děti:

1. Z ústavní péče
2. Z pěstounské péče
3. U obou stejně
4. Nevím

Které z dětí má větší sklon ke kriminalitě?

1. Dítě pocházející z ústavní péče
2. Dítě pocházející z pěstounské péče
3. U obou péčí je sklon stejný
4. Nejsm si jistý/á

U kterých dětí hrozí, že se dopustí vážnějších trestních činů?

1. Převážně u dětí z ústavní péče
2. Převážně u dětí z pěstounské péče
3. Nezáleží na druhu péče

Za kriminalitu dětí může?

1. Biologická rodina
2. Ústavní péče
3. Pěstounská péče
4. Jiná možnost

U kterého z dětí je vyšší pravděpodobnost samostatnosti po ukončení dané péče?

1. U dítěte z ústavní péče
2. U dítěte z pěstounské péče
3. U obou péčí stejná samostatnost
4. Děti budou nesamostatné u obou péčí
5. Nejsm si jistý/á

Je důležitá následná péče u dětí pocházejících z ústavní či pěstounské péče?

1. Ano, u obou
2. Spíše u dětí z ústavní péče
3. Spíše u dětí z pěstounské péče
4. Následná péče není potřeba ani u jedné péče

Kvalitnější životní podmínky jsou nabídnuty dětem:

1. Z ústavních zařízení
2. Z pěstounských rodin
3. Stejně kvalitní životní podmínky u obou péčí
4. Nevím

Která z nabízených péčí lépe zajišťuje vyplnění volného času dítěte?

1. Ústavní péče
2. Pěstounská péče
3. Obě péče stejně
4. Nejsem si jistý/á

Která z nabízených péčí je lepší pro budoucí naplnění rodičovské role?

1. Ústavní péče
2. Pěstounská péče
3. Obě péče stejně dobré
4. Obě péče nevhodné
5. Nejsem si jistý/á

Hlasovali byste pro zrušení ústavních zařízení pro děti ve prospěch pěstounské péče?

1. Určitě ano
2. Určitě ne
3. Spíše ano
4. Spíše ne
5. Zdržel/a bych se hlasování